

ADLİ SOSYAL HİZMET

ADLİ SİSTEMLERDE SOSYAL HİZMETİN ROLÜ	2
SUÇ MAĞDURLARINA YÖNELİK HİZMETLER	32
SUÇLULARLA REHABİLİTASYON ÇALIŞMALARI	65
ÇOCUK ADALET SİSTEMİ	109
ADLİ RAPOR HAZIRLAMA VE SAVUNUCULUK	153

ADLİ SİSTEMLERDE SOSYAL HİZMETİN ROLÜ

Adli Sosyal Hizmetin Tanımı ve Kapsamı

1) Adli Sosyal Hizmetin Tanımı

- Adli sosyal hizmet, bireylerin adalet sistemiyle temas ettiği durumlarda onların haklarını korumak, psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla yürütülen mesleki sosyal hizmet uygulamalarının bütünüdür.
- Bu alan, yalnızca suç işlemiş bireyleri değil; aynı zamanda suç mağdurlarını, risk altındaki çocukları, aile içi şiddet mağdurlarını, ceza infaz kurumlarında bulunan bireyleri ve toplumsal adaletin her boyutunda yer alan grupları kapsar.
- Adli sosyal hizmet, hem bireysel hem de toplumsal boyutta koruyucu, önleyici, iyileştirici ve rehabilite edici işlevler üstlenir.

2) Kapsam ve Temel Amaçlar

Suç mağdurlarını korumak: Mağdurun haklarını savunmak, travma sonrası psikososyal destek sağlamak.

Suçlularla rehabilitasyon: Ceza infaz kurumlarında veya toplum içinde suçluların tekrar suç işlemesini engellemek, topluma yeniden uyumlarını sağlamak.

Çocuk adalet sistemi: Çocuk suçlularla ve risk altındaki çocuklarla çalışmak, çocuğun üstün yararı ilkesine dayalı hizmetler sunmak.

Aile destek programları: Suçun tarafı olan bireylerin ailelerine sosyal destek sağlamak.

Adli rapor hazırlama: Mahkemelere, savcılıklara ve infaz kurumlarına bilimsel, tarafsız ve mesleki rapor sunmak.

Toplumsal savunuculuk: Adalet sisteminde insan haklarına dayalı politikaların geliştirilmesini teşvik etmek.

3) Adli Sosyal Hizmetin Çalışma Alanları

Ceza infaz kurumları: Mahkûmların rehabilitasyonu, topluma yeniden kazandırılması, aile bağlarının korunması.

Denetimli serbestlik: Toplum temelli alternatif yaptırımların uygulanması ve bireylerin izlenmesi.

Çocuk koruma sistemi: Suça sürüklenen veya suç mağduru çocukların korunması, sosyal inceleme raporlarının hazırlanması.

Aile içi şiddet davaları: Kadın ve çocuk mağdurların korunması, sığınma evlerine yönlendirilmesi.

Göçmen ve mülteci davaları: Yabancı uyruklu mağdurların haklarının korunması ve toplumsal uyumlarının desteklenmesi.

Mağdur destek merkezleri (MOR, ŞÖNİM vb.): Travma sonrası destek, yönlendirme ve danışmanlık.

Mahkemelerde bilirkişilik: Sosyal inceleme raporları ile karar vericilere profesyonel veri sağlamak.

4) Adli Sosyal Hizmetin İşlevleri

Koruyucu işlev: Risk altındaki bireyleri erken dönemde tespit etmek, suçtan korunmalarını sağlamak.

Önleyici işlev: Çocuk suçluluğunu, aile içi şiddeti, madde bağımlılığını azaltıcı programlar geliştirmek.

Rehabilite edici işlev: Suç işlemiş bireylerin toplumla uyumunu sağlamak, yeniden suç işlemelerini önlemek.

Savunuculuk işlevi: Mahkeme süreçlerinde bireylerin haklarını korumak, adalet sisteminde insan haklarına dayalı yaklaşımı desteklemek.

Danışmanlık işlevi: Bireylerin ve ailelerin hukuki süreçlerde karşılaştıkları sorunlarda sosyal destek sunmak.

5) Adli Sosyal Hizmetin Temel İlkeleri

İnsan haklarına saygı: Adalet sisteminde bireylerin haklarının korunması.

Çocuğun üstün yararı: Çocuklarla ilgili her durumda çocuğun refahını öncелеmek.

Tarafsızlık ve objektiflik: Hazırlanan raporlar ve sunulan hizmetlerde bilimsel, tarafsız bir yaklaşım sergilemek.

Gizlilik: Bireylerin özel yaşamına saygı göstermek ve bilgileri yalnızca adli süreçte gerekli ölçüde paylaşmak.

Kapsayıcılık: Suçlu, mağdur, çocuk, kadın, engelli, göçmen gibi farklı grupları eşit düzeyde desteklemek.

6) Türkiye’de Hukuki Çerçeve ve Kurumsal Yapı

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun: Adalet süreçlerinde engellilerin haklarının korunması.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu: Çocuk, kadın ve ailelere yönelik koruyucu ve destekleyici hizmetler.

Çocuk Koruma Kanunu (2005): Çocuk adalet sisteminde sosyal hizmetin temel dayanağı.

Denetimli Serbestlik Yasası (2005): Toplum temelli yaptırımların uygulanmasında sosyal hizmet uzmanlarının rolü.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun: Ceza infaz kurumlarında sosyal hizmet birimlerinin görevleri.

Adalet Bakanlığı – Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İşbirliği: Mağdur destek merkezleri ve sosyal hizmet birimlerinin koordineli çalışması.

7) Karşılaşılan Sorunlar

- Sosyal hizmet uzmanı sayısının yetersizliği ve iş yükünün fazla olması.
- Adalet sisteminde sosyal hizmetin öneminin bazı kurumlarda yeterince anlaşılmamış olması.
- Rapor hazırlama süreçlerinde zaman kısıtlılığı nedeniyle derinlemesine analiz yapılamaması.
- Ceza infaz kurumlarında rehabilitasyon programlarının yetersizliği.
- Mağdur destek hizmetlerinin kırsal bölgelerde sınırlı olması.
- Multidisipliner işbirliği kültürünün her zaman güçlü olmaması.

8) Sosyal Hizmet Perspektifinden Değerlendirme

Bütüncül yaklaşım: Adalet sisteminde bireylerin yalnızca hukuki değil, psikososyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarının da ele alınması.

Toplum temelli hizmet: Ceza infaz kurumları dışında toplum içinde alternatif yaptırımların artırılması.

Savunuculuk rolü: Mağdurların ve kırılgan grupların haklarının korunması için aktif rol üstlenmek.

Politika geliştirme: Adalet sisteminde insan hakları odaklı politikaların geliştirilmesine katkı sağlamak.

Araştırma ve veri üretimi: Suçun nedenlerini, mağdurların ihtiyaçlarını ve rehabilitasyon süreçlerinin etkililiğini araştırmak.

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Görev ve Sorumlulukları

1) Kavramsal Çerçeve

- Adli sosyal hizmet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları, adalet sistemine dahil olan suçlular, mağdurlar, çocuklar, kadınlar, engelliler ve risk altındaki gruplarla bireysel, ailevi ve toplumsal düzeyde çalışmalar yürütür.
- Görevleri yalnızca danışmanlık ve psikososyal destek sunmakla sınırlı değildir; aynı zamanda hak savunuculuğu, raporlama, rehabilitasyon ve toplumsal politika geliştirme boyutlarını da içerir.
- Uzmanların çalışmaları, Çocuk Koruma Kanunu (5395), Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (5275), 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve ilgili uluslararası sözleşmeler (BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, CRPD vb.) çerçevesinde yürütülür.

2) Mahkemelerde Görev ve Sorumluluklar

Sosyal inceleme raporu (SİR) hazırlama:

- Hakim ve savcıların karar süreçlerine destek olmak amacıyla bireyin aile, eğitim, sağlık ve sosyal çevresi hakkında ayrıntılı rapor sunmak.
- Çocuklar için "çocuğun üstün yararı" ilkesine dayalı değerlendirmeler yapmak.

Bilirkişilik görevi: Mahkemelerde uzman görüşü vererek sosyal, psikolojik ve toplumsal faktörleri açıklamak.

Hakların korunması: Mağdur veya suçlu bireylerin temel haklarının ihlal edilmemesi için savunuculuk yapmak.

Kriz müdahalesi: Özellikle şiddet, istismar veya travmatik olaylarda acil psikososyal destek sunmak.

3) Ceza İnfaz Kurumlarında Görev ve Sorumluluklar

Rehabilitasyon programları yürütmek: Mahkûmların topluma yeniden kazandırılması için bireysel danışmanlık, grup terapileri, öfke kontrolü ve bağımlılık programları düzenlemek.

Eğitim ve mesleki yönlendirme: Cezaevi içinde mahkûmların eğitimlerini sürdürmeleri ve meslek edinmeleri için yönlendirme yapmak.

Aile ilişkilerini güçlendirmek: Mahkûmların aileleriyle bağlarını sürdürmelerini sağlamak, aile ziyaretlerini desteklemek.

Psikososyal destek sağlamak: Cezaevi koşullarının yarattığı stres, kaygı ve umutsuzlukla başa çıkmalarında mahkûmlara yardımcı olmak.

Toplumsal yeniden entegrasyon: Tahliye sonrası bireylerin topluma uyumunu kolaylaştıracak sosyal hizmet bağlantıları kurmak.

4) Suç Mağdurlarıyla Çalışmalarda Görev ve Sorumluluklar

Travma sonrası destek: Suç mağdurlarına duygusal destek, güvenlik planlaması ve yönlendirme sağlamak.

Koruyucu hizmetler: Kadın konukevleri, çocuk sığınma evleri ve mağdur destek merkezlerine yönlendirme yapmak.

Hukuki süreçlerde destek: Mağdurun ifade verme ve dava sürecinde kendisini yalnız hissetmemesi için rehberlik sağlamak.

Hak savunuculuğu: Mağdurların zararlarının giderilmesi ve adalet sürecinde eşit muamele görmeleri için müdahalede bulunmak.

5) Çocuklarla İlgili Görev ve Sorumluluklar

Çocuğun üstün yararını gözetmek: Çocukla ilgili tüm karar süreçlerinde hak temelli değerlendirme yapmak.

Çocuk mahkemelerinde görev almak: Hakimlere sosyal rapor sunmak, çocuğun aile ve sosyal çevresi hakkında bilgi sağlamak.

Riskli durumları tespit etmek: Suça sürüklenen çocuklarda ihmal, istismar ve sosyal dışlanma risklerini belirlemek.

Koruyucu ve önleyici hizmetler: Çocuğun eğitime yönlendirilmesi, aile içi destek sağlanması ve yeniden suç işlememesi için rehabilitasyon programları geliştirmek.

6) Denetimli Serbestlikte Görev ve Sorumluluklar

Bireylerin toplumsal uyumunu sağlamak: Alternatif ceza tedbirleri kapsamında bireyleri izlemek ve sosyal uyumlarını desteklemek.

Topluma faydalı faaliyetler planlamak: Kamu yararına çalışma veya sosyal sorumluluk projelerine yönlendirme yapmak.

Raporlama ve takip: Denetimli serbestlikten yararlanan bireylerin gelişimlerini düzenli raporlarla mahkemelere bildirmek.

7) Savunuculuk ve Politika Geliştirme Rolü

Hukuk ve sosyal politika etkileşimi: Adalet sisteminde daha insancıl, hak temelli politikaların geliştirilmesine katkıda bulunmak.

Savunuculuk: Dezavantajlı bireylerin adalet sürecinde ayrımcılığa uğramamaları için kamuoyu oluşturmak.

Farkındalık çalışmaları: Topluma engelli bireyler, çocuklar, kadınlar ve mahkûmlarla ilgili doğru bilgi kazandırmak.

Politika danışmanlığı: Adalet ve sosyal hizmet kurumlarının birlikte daha kapsayıcı uygulamalar geliştirmesine destek olmak.

8) Etik ve Mesleki Sorumluluklar

Tarafsızlık: Mahkeme süreçlerinde bireyleri etiketlemeden, nesnel rapor hazırlamak.

Gizlilik: Bireylerin özel bilgilerinin yalnızca adalet sürecinde gerekli ölçüde paylaşılması.

Mesleki yeterlilik: Güncel bilgi ve becerilerle çalışmak, sürekli mesleki eğitimlere katılmak.

İnsan haklarına bağlılık: Her durumda insan onurunu ve temel hakları korumak.

9) Karşılaşılan Sorunlar

- Adalet sisteminde sosyal hizmet uzmanı sayısının yetersizliği.
- Kurumlar arası koordinasyon eksikliği (adalet, sağlık, sosyal hizmet).
- İş yükünün fazla olması nedeniyle rapor ve hizmetlerin yüzeysel kalabilmesi.
- Bireylerin sosyal hizmet uzmanlarına karşı önyargılı yaklaşabilmesi.
- Multidisipliner ekiplerde sosyal hizmetin rolünün bazı durumlarda geri planda kalması.

10) Sosyal Hizmet Perspektifinden Değerlendirme

- Sosyal hizmet uzmanları adli sistemde yalnızca yardım edici rol değil, aynı zamanda hak savunucusu, danışman, araştırmacı ve politika yapıcı rolünü de üstlenir.
- Uzmanların katkısı sayesinde adalet sistemi daha insan odaklı, rehabilite edici ve kapsayıcı hale gelir.
- Toplum temelli adalet yaklaşımlarının güçlenmesi, sosyal hizmet uzmanlarının aktif rol almasıyla mümkündür.

Adalet Sistemi İçinde Multidisipliner Ekiplerde Sosyal Hizmetin Yeri

1) Kavramsal Çerçeve

- Multidisipliner ekip çalışması, farklı meslek gruplarının ortak bir hedef doğrultusunda, kendi bilgi ve becerilerini birleştirerek hizmet sunmaları anlamına gelir. Adalet sisteminde bu yaklaşım, hukuki kararların yalnızca hukukun dar sınırları içinde değil, bireylerin sosyal, psikolojik ve ekonomik koşulları da dikkate alınarak verilmesini sağlar.
- Sosyal hizmet uzmanları bu ekiplerde psikososyal değerlendirme, sosyal inceleme, hak savunuculuğu ve rehabilitasyon planlaması boyutlarını temsil eder.
- Bu yaklaşım, adalet sisteminin cezalandırıcı işlevini azaltarak, daha insancıl, onarıcı ve hak temelli bir bakış açısının yerleşmesini sağlar.

2) Multidisipliner Ekibin Yapısı

Hakim ve savcılar: Karar verici ve süreci yönlendirici konumdadırlar.

Avukatlar: Mağdurun veya sanığın hukuki haklarını savunur.

Sosyal hizmet uzmanları: Psikososyal değerlendirme yapar, rapor hazırlar ve destekleyici öneriler sunar.

Psikologlar ve psikiyatristler: Ruhsal durum değerlendirmesi yapar, terapötik destek sunar.

Sağlık personeli: Bireyin fiziksel sağlık durumunu değerlendirir.

Eğitimciler ve rehber öğretmenler: Özellikle çocuk adalet sisteminde çocuğun eğitim hayatıyla ilgili veri sağlar.

Polis ve kolluk kuvvetleri: Güvenlik, gözaltı ve soruşturma süreçlerinde görev alır.

3) Sosyal Hizmet Uzmanının Multidisipliner Ekipteki Roller

- Sosyal inceleme raporu hazırlama: Bireyin aile yapısı, ekonomik durumu, eğitim ve sosyal çevresi hakkında derinlemesine bilgi sunar.
- Hak savunuculuğu: Çocuğun üstün yararı, mağdurun korunması, engelli bireyin hakları gibi temel ilkelere gözetilmesini sağlar.
- Kriz müdahalesi: Şiddet, istismar veya travma yaşayan bireylerde acil psikososyal destek sunar.
- Rehabilitasyon planı geliştirme: Suçlular için eğitim, mesleki gelişim ve psikososyal destek programlarının planlanmasına katkı sağlar.
- Aile ile işbirliği: Bireyin aile bağlarının güçlendirilmesi, destek sistemlerinin harekete geçirilmesi.
- Toplum temelli öneriler sunma: Kurum bakımına alternatif çözümler, denetimli serbestlik veya toplumsal uyum projeleri geliştirme.

4) Çocuk Adalet Sisteminde Multidisipliner Çalışma

- Çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda sosyal hizmet uzmanları, hakim, savcı, psikolog, pedagog ve rehber öğretmenlerle işbirliği yapar.
- Sosyal inceleme raporları, çocuğun suçlu mu yoksa mağdur mu olduğu ayrımını netleştirir ve koruyucu-önleyici tedbirlerin uygulanmasına yardımcı olur.
- Çocuğun eğitime devamı, aile desteği ve psikososyal gelişimi sosyal hizmet uzmanlarının raporları doğrultusunda planlanır.

5) Ceza İnfaz Kurumlarında Multidisipliner Çalışma

- Sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, psikiyatristler, öğretmenler ve infaz koruma memurlarıyla birlikte hükümlülerin rehabilitasyon süreçlerini yürütür.
- Eğitim programları, meslek edindirme kursları ve psikososyal destek çalışmaları, ekip işbirliği ile yürütülür.
- Sosyal hizmet uzmanı burada psikososyal iyileşmeyi, psikolog ruh sağlığını, eğitimci ise eğitim sürecini destekler.

Ceza Adaleti, Hukuk ve Sosyal Hizmet İlişkisi

1) Kavramsal Çerçeve

- Ceza adaleti sistemi, toplum düzenini bozan, hukuka aykırı eylemlerde bulunan bireylerin sorumluluklarının belirlenmesi ve yaptırımlarla karşılık bulması sürecidir. Bu sistem, yalnızca cezalandırıcı değil aynı zamanda toplumsal düzeni koruyucu, suçun önlenmesini sağlayıcı ve suç sonrası iyileştirici işlevlere sahiptir.
- Hukuk, bireylerin hak ve yükümlülüklerini düzenleyen normatif çerçevedir. Adalet sisteminde hukuk, kararların meşruiyetini ve eşitliğini sağlar.
- Sosyal hizmet, bireylerin ve toplumun refahını güçlendirmek amacıyla psiko-sosyal destek, rehabilitasyon ve hak savunuculuğu sağlayan profesyonel bir alandır.
- Bu üç unsur arasındaki ilişki, adalet sisteminin yalnızca cezalandırıcı değil, aynı zamanda insan haklarını koruyucu ve toplumsal iyileşmeyi sağlayıcı bir yapıya kavuşması açısından kritiktir.

2) Ceza Adaleti ve Sosyal Hizmet İlişkisi

Rehabilitasyon boyutu: Sosyal hizmet uzmanları ceza adaletinde yalnızca cezalandırma değil, suçlunun topluma yeniden kazandırılması için rehabilitasyon hizmetleri sunar.

Toplum temelli adalet: Sosyal hizmet uzmanları denetimli serbestlik, alternatif yaptırımlar ve toplum hizmeti uygulamalarıyla ceza adalet sisteminin toplumsal yönünü güçlendirir.

Onarıcı adalet yaklaşımı: Mağdur ile suçlunun karşılıklı uzlaşmaya vardığı, toplumsal barışın yeniden tesis edildiği uygulamalarda sosyal hizmet aktif rol oynar.

Çocuk suçluluğu: Çocuk adalet sistemi içinde sosyal hizmet uzmanları, cezalandırmadan çok koruma ve önleme mekanizmalarının işletilmesini sağlar.

3) Hukuk ve Sosyal Hizmet İlişkisi

Hak temelli yaklaşım: Sosyal hizmet, hukukun sunduğu normatif çerçeveyi, bireylerin haklarının korunması ve güçlendirilmesi yönünde uygular.

Savunuculuk: Sosyal hizmet uzmanları, mağdur veya suçlu bireylerin hukuki haklarının korunmasında önemli bir savunucu aktördür.

Raporlama ve bilirkişilik: Mahkemelere sunulan sosyal inceleme raporları, hukuki kararların yalnızca hukuka değil, bireyin sosyal gerçekliğine dayalı verilmesine yardımcı olur.

Etik ve hukuk ilişkisi: Sosyal hizmetin mesleki etik ilkeleri (gizlilik, tarafsızlık, insan onuru) hukukun adalet, eşitlik ve hakkaniyet ilkeleriyle örtüşür.

4) Ceza Adaleti, Hukuk ve Sosyal Hizmetin Ortak Noktaları

Adalet ve eşitlik: Her iki alan da bireylerin haklarını korumayı ve adil bir düzen tesis etmeyi amaçlar.

Toplum yararı: Hem hukuk hem sosyal hizmet, toplumun düzen ve güvenliğini gözetir.

Koruma işlevi: Çocuklar, kadınlar, engelliler ve dezavantajlı grupların korunması ortak bir önceliktir.

Önleyici yaklaşım: Suçun önlenmesi, risklerin azaltılması ve toplumsal uyumun sağlanması iki alanın kesişim noktasıdır.

5) Türkiye'de Yasal Dayanaklar

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu: Çocuk adalet sisteminde sosyal hizmet uzmanlarının rolünü tanımlar.

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun: Ceza infaz kurumlarında rehabilitasyon ve sosyal hizmetin yerini düzenler.

Denetimli Serbestlik Yasası (2005): Toplum temelli alternatif yaptırımlarda sosyal hizmet uzmanlarının görevlerini içerir.

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu: Mağdur ve risk altındaki gruplara yönelik sosyal hizmet uygulamalarını tanımlar.

Anayasa'nın 36. Maddesi: Hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı sosyal hizmetin savunuculuk rolüyle doğrudan bağlantılıdır.

6) Uygulama Alanları

Mahkemeler: Sosyal inceleme raporları, mağdurların korunması, çocuk adalet sisteminde yönlendirme.

Ceza infaz kurumları: Psikososyal destek, meslek edindirme ve rehabilitasyon programları.

Denetimli serbestlik: Alternatif ceza uygulamalarında sosyal hizmetin izleme ve destek rolü.

Mağdur destek merkezleri: Travma yaşayan mağdurlar için hukuki sürece eşlik eden psikososyal hizmetler.

Çocuk mahkemeleri: Çocuğun üstün yararı çerçevesinde koruma ve önleme tedbirleri.

Mahkemelerde, Savcılıklarda ve Ceza İnfaz Kurumlarında Sosyal Hizmet Uygulamaları

1) Kavramsal Çerçeve

- Adli sosyal hizmet, adalet sistemi içinde yalnızca hukuki boyutla sınırlı kalmayıp, bireyin psikososyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarını da gözeten bir yaklaşımı temsil eder.
- Mahkemeler, savcılıklar ve ceza infaz kurumları, sosyal hizmet uzmanlarının farklı roller üstlendiği, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarının adalet sistemiyle buluştuğu başlıca kurumsal alanlardır.
- Bu uygulamalar, koruyucu, önleyici, rehabilite edici ve onarıcı adalet işlevleriyle birlikte değerlendirilmelidir.

2) Mahkemelerde Sosyal Hizmet Uygulamaları

Sosyal inceleme raporu (SİR) hazırlama:

- Özellikle çocuk davalarında ve aile içi şiddet dosyalarında, bireyin sosyal çevresi, aile yapısı, ekonomik durumu, eğitim ve psikososyal özellikleri hakkında ayrıntılı rapor sunulur.
- Hakimlere bireysel farklılıkları göz önüne alarak karar vermede bilimsel veri sağlar.

Bilirkişilik görevi: Hakim ve savcıların hukuki süreçleri yalnızca dosya üzerinden değil, bireyin yaşam gerçekliği üzerinden değerlendirmelerine katkı sağlar.

Mağdurlarla çalışma: Travma yaşayan mağdurlara yönlendirme yapılır (sığınma evi, psikososyal destek merkezleri).

Çocuk mahkemelerinde destek: Çocuğun üstün yararı gözetilerek koruyucu-önleyici tedbirler önerilir.

Uzlaşma süreçleri: Onarıcı adalet yaklaşımı kapsamında mağdur ve fail arasında uzlaşmaya sosyal hizmet uzmanları kolaylaştırıcı olarak katkıda bulunur.

3) Savcılıklarda Sosyal Hizmet Uygulamaları

İlk temas noktası: Suç mağdurları veya suç isnadıyla karşılaşan bireyler için savcılıklar, çoğu zaman ilk temas alanıdır. Sosyal hizmet uzmanları burada bireylerin psikososyal ihtiyaçlarını belirler.

Koruma kararları: Kadın, çocuk veya engelli bireyler için geçici koruma tedbirleri (sığınma evi, geçici barınma, danışmanlık) konusunda savcıya önerilerde bulunur.

İfade sürecinde destek: Çocukların, kadınların ve travma mağdurlarının ifade verirken psikolojik olarak korunmasına katkı sağlar.

Hakların bilgilendirilmesi: Bireylere sosyal yardımlar, sağlık hizmetleri ve hukuki destek mekanizmaları hakkında rehberlik yapılır.

Mağdur Hakları Birimleri: Bazı adliyelerde, savcılık bünyesinde mağdurlara yönelik özel sosyal hizmet birimleri bulunmaktadır.

4) Ceza İnfaz Kurumlarında Sosyal Hizmet Uygulamaları

Rehabilitasyon programları: Suçluların tekrar suç işlememesi için öfke kontrolü, madde bağımlılığı tedavisi, iletişim becerileri ve mesleki eğitim programları.

Bireysel danışmanlık: Mahkûmların psikososyal sorunlarına yönelik bireysel görüşmeler yapılır.

Grup çalışmaları: Mahkûmların sosyal becerilerini geliştirmek için grup terapileri, farkındalık atölyeleri düzenlenir.

Aile ilişkilerinin korunması: Mahkûmların aile bağlarını sürdürebilmesi için görüşme düzenlemeleri, aile danışmanlığı hizmetleri.

Tahliye sonrası hazırlık: Tahliye edilecek bireyler için iş bulma, barınma ve sosyal destek mekanizmalarına yönlendirme yapılır.

Çocuk ve genç hükümlüler: Eğitim ve rehabilitasyon programlarıyla suça tekrar yönelimin önlenmesi.

Kadın hükümlüler: Anne-çocuk ilişkisini destekleyici özel uygulamalar, doğum ve çocuk bakımına yönelik düzenlemeler.

5) Türkiye'de Kurumsal Çerçeve

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun: Ceza infaz kurumlarında sosyal hizmet birimlerinin görevlerini düzenler.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu: Çocuk mahkemelerinde sosyal inceleme raporu hazırlanmasını zorunlu kılar.

Denetimli Serbestlik Yasası: Sosyal hizmet uzmanlarının toplum temelli yaptırımların uygulanmasında rolünü belirler.

Adalet Bakanlığı – Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı işbirliği: Mağdur destek merkezleri (ŞÖNİM, MOR) ve sosyal hizmet birimlerinin koordineli çalışmasını sağlar.

SUÇ MAĞDURLARINA YÖNELİK HİZMETLER

Suç Mağdurlarının Tanımı ve Sınıflandırılması

1) Suç Mağdurunun Tanımı

- Suç mağduru, işlenen bir suçun doğrudan veya dolaylı olarak olumsuz etkilerine maruz kalan, fiziksel, psikolojik, sosyal ya da ekonomik zarar gören kişiyi ifade eder.
- Mağdur, yalnızca suça doğrudan maruz kalan birey olmayabilir; aile bireyleri, yakın çevresi ve hatta toplumsal düzeyde belirli gruplar da mağduriyet yaşayabilir.
- BM Mağdurlar Bildirgesi (1985) mağduru, suç sonucunda fiziksel veya zihinsel zarar, duygusal acı, ekonomik kayıp veya temel hakların ihlali yaşayan kişiler olarak tanımlar.
- Türkiye'de ise mağdur kavramı, Türk Ceza Kanunu (TCK) ve Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) çerçevesinde "suçun hedefi olan ya da suça bağlı zarar gören birey" olarak ele alınır.

2) Suç Mağdurlarının Genel Özellikleri

- Mağdurlar genellikle psikolojik travma, güvensizlik ve sosyal izolasyon yaşar.
- Mağduriyet, yalnızca bireysel değil; aile içi ilişkileri, sosyal çevreyi ve ekonomik durumu da etkiler.
- Çocuklar, kadınlar, yaşlılar, engelliler ve göçmenler gibi kırılgan gruplar suç mağduriyetinden **daha fazla** etkilenir.
- Mağdurların adalet sisteminde korunmaya, psikososyal destek almaya ve haklarının güvence altına alınmasına ihtiyaçları vardır.

3) Suç Mağdurlarının Sınıflandırılması

a) Fiziksel mağdurlar:

- Bedensel yaralanma, saldırı, işkence, öldürmeye teşebbüs gibi durumlarda zarar gören bireyler.
- Örnek: Şiddet mağduru, trafik kazası mağduru.

b) Psikolojik mağdurlar:

- Suçun doğrudan etkisiyle ruhsal travma yaşayan bireyler.
- Örnek: Cinsel saldırı mağdurları, savaş mağdurları, mobbing mağdurları.

c) Ekonomik mağdurlar:

- Hırsızlık, dolandırıcılık, gasp gibi suçlarda malvarlığı kaybına uğrayan kişiler.
- Bu mağduriyet bireyin ekonomik güvencesini sarsar.

ç) Dolaylı mağdurlar:

- Suçun doğrudan muhatabı olmasa da, yakınları aracılığıyla mağduriyet yaşayan bireyler.
- Örnek: Cinayet mağdurunun aile üyeleri.

d) Toplumsal mağdurlar:

- Terör, kitlesel saldırılar veya çevre suçları nedeniyle toplumsal düzeyde zarar gören topluluklar.
- Örnek: Çevre kirliliği veya kitlesel saldırılar sonucu zarar gören toplum grupları.

e) Hassas gruplar mağdurları:

- Çocuklar, kadınlar, engelliler, yaşlılar, göçmenler ve mülteciler.
- Bu gruplar için özel yasal koruma ve sosyal hizmet mekanizmaları vardır.

4) Türkiye'de Suç Mağdurlarının Tanımlanması ve Yasal Çerçeve

- CMK 234. Madde: Mağdurların ve şikâyetçilerin yargı sürecinde sahip oldukları haklar.
- 6284 Sayılı Kanun: Kadına yönelik şiddet mağdurlarının korunması.
- 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu: Suç mağduru çocukların korunması ve desteklenmesi.
- 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun: Engelli mağdurların adalet sisteminde korunmasına yönelik düzenlemeler.
- Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM): Kadın mağdurlara yönelik hizmetler.
- Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Suç mağduru çocukların adli, sağlık ve sosyal hizmet süreçlerinin tek merkezde yürütülmesi.
- Mağdur Hakları Daire Başkanlığı (Adalet Bakanlığı): Tüm mağdurlara yönelik destek mekanizmalarının koordinasyonu.

5) Uluslararası Düzenlemeler

- BM Mağdurlar Bildirgesi (1985): Mağdurların korunması, desteklenmesi ve haklarının güçlendirilmesi.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS): Yaşam hakkı, işkence yasağı ve adil yargılanma hakkı çerçevesinde mağdurların korunması.
- Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi (2011): Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarına yönelik özel koruma tedbirleri.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi: Çocuk mağdurlar için özel adalet mekanizmaları.

6) Sosyal Hizmet Perspektifinden Değerlendirme

- Sosyal hizmet uzmanları mağdurları yalnızca "suçtan zarar gören birey" olarak değil, aynı zamanda hak sahibi ve güçlendirilmesi gereken bireyler olarak ele alır.
- Psikososyal destek: Travma sonrası danışmanlık ve rehabilitasyon hizmetleri.
- Hak savunuculuğu: Mağdurların yargı süreçlerinde ikinci **kez** mağdur olmamaları için destek.
- Toplumsal farkındalık: Mağdurların damgalanmasını önleyici bilinçlendirme çalışmaları.
- Kapsayıcı hizmet: Kadın, çocuk, engelli ve göçmen mağdurlar için özel hizmetler geliştirme.

Çocuk, Kadın, Yaşlı, Engelli ve Göçmen Mağdurlara Özel Hizmetler

1) Kavramsal Çerçeve

- Suç mağdurları homojen bir grup değildir; yaş, cinsiyet, sağlık durumu, engellilik, göçmenlik statüsü gibi faktörler mağduriyet deneyimini farklılaştırır.
- Kırılgan gruplar (çocuklar, kadınlar, yaşlılar, engelliler ve göçmenler) suç mağduru olduklarında, adalet sürecinde ek koruma ve destek mekanizmalarına ihtiyaç duyarlar.
- Sosyal hizmet, bu gruplara yönelik özel müdahaleler geliştirerek yalnızca suç sonrası değil, aynı zamanda koruyucu ve önleyici boyutta da destek sağlar.

2) Çocuk Mağdurlara Yönelik Hizmetler

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Çocuk mağdurların adli, tıbbi ve psikososyal işlemlerinin tek merkezde, ikinci **kez** mağduriyet yaşamadan yürütülmesi.

Çocuğun üstün yararı ilkesi: Adli süreçlerde çocuğun güvenliği, gizliliği ve gelişimi öncelikli olarak gözetilir.

Psikososyal destek: Travma sonrası çocuklara psikolojik danışmanlık, oyun terapisi ve eğitim desteği sağlanır.

Aile desteği: Çocuğun yeniden güvenli bir aile ortamında yaşaması için aile danışmanlığı.

Eğitime devam desteği: Çocuğun okul hayatına kesintisiz devam etmesi için MEB ve sosyal hizmet kurumlarının işbirliği.

Yasal koruma: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması.

3) Kadın Mağdurlara Yönelik Hizmetler

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM): Aile içi şiddet ve cinsel saldırı mağduru kadınlara hukuki, psikososyal ve barınma desteği.

Sığınma evleri: Kadınların güvenli barınma ihtiyaçlarının karşılanması.

6284 sayılı Kanun çerçevesinde koruma tedbirleri: Uzaklaştırma kararı, gizlilik tedbirleri, güvenlik desteği.

Psikososyal destek: Travma sonrası danışmanlık, bireysel ve grup terapileri.

Hukuki danışmanlık: Kadınların adli süreçte haklarını bilmeleri ve savunabilmeleri için yönlendirme.

Mesleki destek: İş ve meslek edindirme kursları ile ekonomik bağımsızlığın sağlanması.

4) Yaşlı Mağdurlara Yönelik Hizmetler

Aile içi istismar ve ihmal vakaları: Yaşlılara yönelik fiziksel, psikolojik, ekonomik şiddet ve ihmalin tespiti ve müdahalesi.

Huzurevi ve gündüz bakım merkezleri: Güvenli yaşam alanlarının sağlanması.

Ekonomik destek: Yaşlı aylığı, sosyal yardımlar ve bakım ödemeleriyle yaşam kalitesinin artırılması.

Sağlık hizmetlerine erişim: Yaşlı mağdurların sağlık ve bakım haklarının korunması.

Hukuki destek: Yaşlı bireylerin mülkiyet, miras ve ekonomik haklarının korunmasına yönelik danışmanlık.

Psikososyal destek: Yaşlı mağdurların yalnızlık ve travmayla baş etmelerine yönelik sosyal hizmet desteği.

5) Engelli Mağdurlara Yönelik Hizmetler

Erişilebilir adalet: Engelli bireylerin adalet sürecine eşit katılımını sağlamak için fiziksel ve dijital erişilebilirlik düzenlemeleri.

Hakların korunması: 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun çerçevesinde özel tedbirler.

İfade alma sürecinde destek: İşitme engelliler için işaret dili tercümanı, görme engelliler için sesli betimleme desteği.

Şiddet ve istismar mağdurları: Engelli kadın ve çocukların istismardan korunması için özel izleme mekanizmaları.

Psikososyal destek: Engelli mağdurların özgüvenini ve toplumsal katılımını güçlendirmeye yönelik danışmanlık.

Bakım desteği: Engelli bireylerin aileleriyle veya bakım kurumlarıyla yeniden güvenli ilişki kurmalarına destek sağlama.

6) Göçmen ve Mülteci Mağdurlara Yönelik Hizmetler

- Dil ve kültür bariyerleri: Tercüman desteği ve kültürel araçlarla adalet sürecine erişim sağlanması.
- Hukuki danışmanlık: Göçmen ve mülteci mağdurların yasal statülerine uygun hakların korunması.
- Sığınma ve barınma hizmetleri: Güvenli konaklama imkânlarının sağlanması.
- Psikososyal destek: Göç travması ve suç mağduriyetinin birleşen etkileriyle başa çıkma desteği.
- Toplumsal uyum programları: Göçmen mağdurların yerel topluma entegrasyonu için eğitim ve destek projeleri.
- Uluslararası koruma: BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) gibi kurumlarla işbirliği.

Kriz Müdahalesi ve Psikososyal Destek

1) Kavramsal Çerçeve

- Kriz müdahalesi, bireylerin suç veya travmatik bir olay sonrası işlevselliklerini kaybetme riskiyle karşılaştıkları anda yapılan hızlı, kısa süreli, odaklı ve çözümleyici destek sürecidir.
- Psikososyal destek, bireyin yaşadığı travmanın duygusal, sosyal ve davranışsal etkilerini azaltmayı, yeniden güçlenmesini ve toplumsal yaşama uyumunu sağlamayı amaçlar.
- Suç mağdurlarına yönelik kriz ve psikososyal destek hizmetleri, adalet sisteminde ikinci mağduriyetin önlenmesi, travmanın hafifletilmesi ve bireyin haklarının korunması açısından hayati öneme sahiptir.

2) Kriz Müdahalesinin Temel Amaçları

- Mağdurun güvenliğini sağlamak ve acil riskleri ortadan kaldırmak.
- Travmanın ilk etkilerini azaltmak ve bireyin kontrol duygusunu yeniden kazanmasına yardımcı olmak.
- Mağdurun sosyal destek sistemlerine (aile, sosyal hizmet kurumları, sağlık kuruluşları) yönlendirilmesini sağlamak.
- Adalet sürecinde bireyin yalnız kalmasını engellemek ve haklarını bilmesini sağlamak.
- Uzun vadeli psikososyal destek için planlama yapmak.

3) Psikososyal Desteğin İçeriği

Psikolojik destek: Travma sonrası bireysel danışmanlık, grup terapileri, bilişsel davranışçı müdahaleler.

Sosyal destek: Mağdurun barınma, ekonomik yardım, sosyal yardımlar gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması.

Eğitsel destek: Çocuk mağdurlar için eğitime devam etme, okula uyum sürecini kolaylaştırma.

Aile danışmanlığı: Mağdurun ailesinin travmayla başa çıkmasına yardımcı olmak.

Toplumsal katılım: Mağdurun toplumdan izole olmaması için sosyal etkinliklere katılımının desteklenmesi.

Hak bilgilendirmesi: Mağdurun adli süreçlerde sahip olduğu hakların anlatılması.

4) Kriz Müdahalesi ve Psikososyal Destekte Kullanılan Yöntemler

Kısa süreli müdahaleler: 4-6 seanslık kriz danışmanlığı.

Aktif dinleme ve empati: Mağdurun duygularını ifade etmesine olanak tanımak.

Güvenlik planlaması: Özellikle aile içi şiddet mağdurları için barınma ve koruma tedbirleri.

Psiko-eğitim: Mağdura ve ailesine travma tepkileri ve başa çıkma yolları hakkında bilgi vermek.

Yönlendirme: Mağduru sağlık, eğitim, sosyal hizmet kurumlarına aktarmak.

Grup çalışmaları: Benzer deneyimler yaşayan mağdurların dayanışma içinde iyileşmelerini sağlamak.

5) Türkiye'de Uygulama Mekanizmaları

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM): Kadın ve çocuk mağdurlar için kriz ve psikososyal destek merkezleri.

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Çocuk mağdurlara yönelik multidisipliner destek.

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı: Adalet Bakanlığı bünyesinde mağdurlar için destek mekanizmalarının geliştirilmesi.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı birimleri: Sosyal hizmet merkezlerinde mağdurlara psikososyal danışmanlık.

Yerel yönetimler: Psikososyal destek ve danışmanlık hizmetlerini belediyeler aracılığıyla sunma.

6) Uluslararası Yaklaşımlar

BM Mağdurlar Bildirgesi (1985): Mağdurların travma sonrası psikolojik ve sosyal destek alma hakkını tanır.

Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi (2011): Kadına yönelik şiddet mağdurlarının psikososyal destek mekanizmalarına erişimini güvence altına alır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi: Çocuk mağdurlara yönelik koruma ve destek hizmetlerini zorunlu kılar.

Onarıcı adalet uygulamaları: Kriz yaşayan bireyin, fail ile güvenli ortamda yüzleşmesi ve psikososyal olarak güçlendirilmesi.

Travma Sonrası Destek ve Danışmanlık

1) Kavramsal Çerçeve

- Travma sonrası destek ve danışmanlık, suç, şiddet, doğal afet, istismar veya ani kayıp gibi olayların yarattığı psikolojik ve sosyal etkilerin hafifletilmesi, mağdurların yeniden toplumsal işlevselliğini kazanması ve yaşam kalitesini yükseltmesi için verilen bütüncül hizmetleri kapsar.
- Suç mağdurları çoğu zaman yalnızca hukuki değil; psikolojik, sosyal, ekonomik ve sağlık alanında da ciddi etkiler yaşar. Bu nedenle destek hizmetleri multidisipliner bir çerçevede ele alınır.
- Sosyal hizmet uzmanları, travma sonrası süreçte mağdurların ikincil mağduriyet yaşamadan güçlendirilmesi için kritik rol üstlenir.

2) Travma Sonrası Tepkiler

Psikolojik tepkiler: Kaygı, korku, öfke, suçluluk duygusu, uyku bozuklukları, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB).

Fiziksel tepkiler: Çarpıntı, mide ağrıları, baş ağrısı, yorgunluk.

Davranışsal tepkiler: Sosyal izolasyon, aşırı dikkat, güvensizlik, bağımlılık eğilimleri.

Sosyal etkiler: Eğitim ve iş yaşamında kesintiler, aile içi ilişkilerde bozulma, ekonomik sorunlar.

Çocuklarda özel tepkiler: Alt ıslatma, kabuslar, regresyon (daha küçük yaş davranışlarına dönüş), saldırganlık veya içine kapanma.

3) Travma Sonrası Destek Hizmetlerinin Amaçları

- Mağdurun yaşadığı travmanın etkilerini azaltmak.
- Psikolojik iyileşmeyi ve sosyal uyumu sağlamak.
- Mağdurun adalet sürecinde ikincil mağduriyet yaşamamasını güvence altına almak.
- Mağdurun güçlü yönlerini keşfetmesini ve baş etme becerilerini geliştirmesini sağlamak.
- Uzun vadeli ruh sağlığı sorunlarının (TSSB, depresyon) önüne geçmek.
- Mağdurun yeniden toplumsal yaşama katılımını kolaylaştırmak.

4) Uygulama Alanları ve Yöntemler

Bireysel danışmanlık: Mağdurun duygularını ifade etmesine yardımcı olan, kısa ve orta vadeli psikososyal görüşmeler.

Grup terapileri: Benzer travma yaşamış bireylerin deneyimlerini paylaşarak güçlenmeleri.

Psiko-eğitim: Mağdurlara ve ailelerine travmanın etkileri ve baş etme yöntemleri hakkında bilgi verilmesi.

Sanat, oyun ve drama terapileri: Özellikle çocuklarda travmayı ifade etme süreçlerinde etkili yöntemler.

Kriz sonrası takip: İlk şokun ardından düzenli izleme ve destek görüşmeleri yapılması.

Toplumsal destek programları: Mağdurun sosyal çevresiyle ilişkilerini onarması, ekonomik destek mekanizmalarına erişimi.

Onarıcı adalet yaklaşımı: Fail-mağdur arasında güvenli, kontrollü yüzleşme süreçleri ile mağdurun kendini yeniden güçlü hissetmesi.

5) Türkiye'de Uygulama Mekanizmaları

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Çocuk mağdurlar için psikolojik, hukuki ve sağlık desteğini bütünleştiren merkezler.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM): Kadın mağdurlar için barınma, hukuki ve psikososyal destek.

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı: Suç mağdurlarına yönelik kurumsal destek ve yönlendirme.

Adalet Bakanlığı Mağdur Destek Birimleri: Yargı süreçlerinde mağdurların psikososyal danışmanlık hizmeti alması.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı birimleri: Sosyal hizmet merkezlerinde travma sonrası danışmanlık.

Yerel yönetimler: Belediyelerin psikososyal destek merkezleri ve danışma hatları.

6) Uluslararası Yaklaşımlar

BM Mağdurlar Bildirgesi (1985): Travma yaşayan bireylerin destek hizmetlerine erişim hakkını tanır.

İstanbul Sözleşmesi (2011): Kadına yönelik şiddet mağdurlarına psikolojik destek sağlanmasını zorunlu kılar.

Çocuk Hakları Sözleşmesi: Çocukların travma sonrası yeniden sosyal yaşama katılımını koruyucu tedbirleri öngörür.

Avrupa Birliği Mağdur Hakları Direktifi (2012): Mağdurların ücretsiz psikososyal ve hukuki destek alma hakkını düzenler.

Koruma ve Güvenlik Önlemleri

1) Kavramsal Çerçeve

- Koruma ve güvenlik önlemleri, suç mağdurlarının fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan yeniden zarar görmelerini engellemek için alınan yasal, idari ve sosyal hizmet temelli tedbirlerdir.
- Bu önlemler, mağdurun suç sonrası travmayı tekrar yaşamaması, güvenli bir ortamda hayatını sürdürebilmesi ve adalet sürecine güven duyması açısından kritik önem taşır.
- Sosyal hizmet uzmanları, bu önlemlerin uygulanmasında hem savunucu hem de destekleyici rol üstlenir.

2) Koruma ve Güvenlik Önlemlerinin Amaçları

- Mağdurun yeniden zarar görmesini engellemek.
- Failin mağdur üzerinde baskı, tehdit veya şiddet uygulamasını önlemek.
- Mağdurun güven duygusunu yeniden kazanmasına yardımcı olmak.
- İkincil mağduriyeti (örneğin tekrar travmatize olma, damgalanma) önlemek.
- Adalet sürecine aktif ve güvenli katılımı sağlamak.

3) Türkiye'de Yasal Çerçeve

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun:

- Şiddet mağduru kadınlar ve çocuklar için uzaklaştırma kararı, gizlilik kararı, geçici koruma sağlanması.
- Barınma, geçici maddi yardım, geçici velayet gibi sosyal destek önlemleri.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu:

- Suç mağduru çocuklar için koruyucu ve destekleyici tedbir kararları (eğitim, sağlık, danışmanlık, bakım).

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK):

- Mağdurların davalarda gizlilik, tanık koruma, gizli duruşma hakkı.

Tanık Koruma Kanunu (2008):

- Özellikle organize suç mağdurları ve tanıklar için kimlik değişikliği, yer değiştirme, gizlilik tedbirleri.

4) Sosyal Hizmet Uygulamaları

Barınma hizmetleri: Kadın sığınma evleri, çocuk bakım merkezleri, yaşlı ve engelli mağdurlar için koruma kurumları.

Acil destek: ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi), ÇİM (Çocuk İzlem Merkezi) gibi birimler aracılığıyla acil kriz müdahalesi.

Gizlilik tedbirleri: Mağdurun adres bilgilerinin gizlenmesi, telefon ve kimlik bilgileri üzerinde koruma sağlanması.

Refakat ve yönlendirme: Sosyal hizmet uzmanlarının mağduru hukuki, sağlık ve sosyal hizmet kurumlarına yönlendirmesi.

Psikososyal güvenlik: Mağdurun yalnızca fiziksel değil, duygusal açıdan da güvenlik hissetmesini sağlamak.

Toplumsal güvenlik: Polis, jandarma ve savcılıklar ile koordineli koruma önlemlerinin uygulanması.

5) Hassas Gruplar İçin Özel Önlemler

Çocuk mağdurlar: Çocuk İzlem Merkezleri'nde tek seferlik ifade alma, pedagog eşliğinde görüşme.

Kadın mağdurlar: Gizlilik kararı, sığınma evine yönlendirme, koruma kararı.

Engelli mağdurlar: Erişilebilir koruma mekanizmaları (işaret dili tercümanı, refakatçi desteği).

Yaşlı mağdurlar: Huzurevi veya gündüzlü bakım merkezlerine yönlendirme.

Göçmen ve mülteci mağdurlar: Dil ve kültürel bariyerlerin aşılması için tercüman ve kültürel aracı desteği.

6) Uluslararası Düzenlemeler

BM Mağdurlar Bildirgesi (1985): Mağdurların korunma ve güvenlik hakkını tanımlar.

İstanbul Sözleşmesi (2011): Kadına yönelik şiddet mağdurlarının fiziksel ve psikolojik korunmasını zorunlu kılar.

Çocuk Hakları Sözleşmesi: Çocuk mağdurların adalet sürecinde özel koruma mekanizmalarına erişim hakkı.

AB Mağdur Hakları Direktifi (2012): Avrupa genelinde mağdurlar için koruma ve güvenlik önlemleri standardı.

Mağdur Destek Merkezleri (MOR, ŞÖNİM vb.)

1) Kavramsal Çerçeve

- Mağdur destek merkezleri, suç mağdurlarına hukuki, psikolojik, sosyal ve ekonomik alanlarda bütüncül hizmet sunmayı amaçlayan kurumlardır.
- Bu merkezler, mağdurların adalet sürecinde yalnız kalmalarını engeller, ikincil mağduriyet riskini azaltır ve toplumsal hayata yeniden katılımlarını kolaylaştırır.
- Türkiye’de en bilinen merkezler MOR (Mağdur Odaklı Rehberlik) birimleri ve ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri) olup, bunlar dışında Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) ve Adalet Bakanlığı Mağdur Destek ve Danışma Büroları da benzer işlevler görmektedir.

2) Amaç ve İşlevler

- Suç mağdurlarına tek kapı sistemi ile hızlı ve kapsamlı hizmet sunmak.
- Psikososyal destek, hukuki danışmanlık, sağlık ve barınma hizmetlerini entegre şekilde sağlamak.
- Mağdurun adli süreçte haklarını bilmesini ve korunmasını sağlamak.
- Mağdurların topluma yeniden güvenle katılımını kolaylaştırmak.
- Toplumda mağdur hakları konusunda farkındalık ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak.

3) Türkiye'deki Kurumsal Yapılar

ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri):

- Kadın, çocuk ve aile içi şiddet mağdurlarına hizmet sunar.
- Barınma (sığınma evleri), geçici maddi yardım, psikososyal danışmanlık ve hukuki yönlendirme sağlar.
- 6284 sayılı Kanun kapsamında koruma ve önleyici tedbirleri uygular.

MOR (Mağdur Odaklı Rehberlik) Merkezleri / Birimleri:

- Adalet Bakanlığı bünyesinde geliştirilmiş, adliyelerde mağdurlara rehberlik eden birimlerdir.
- Suç mağdurlarına adli süreç hakkında bilgi verme, yönlendirme, psikososyal destek sağlama işlevi görür.

ÇİM (Çocuk İzlem Merkezleri):

- Çocuk mağdurlar için kurulmuş multidisipliner merkezlerdir.
- Çocuğun ifadesi yalnızca **bir kez** alınır, yanında psikolog veya pedagog bulunur.
- Sağlık, adli, psikolojik ve sosyal hizmetler tek merkezden yürütülür.

Adalet Bakanlığı Mağdur Hakları Daire Başkanlığı:

- Mağdurlar için kurumsal çerçeveyi belirler, mağdur haklarını gözetir, ulusal koordinasyon sağlar.

4) Sunulan Hizmetler

- Psikososyal destek: Travma sonrası bireysel danışmanlık, grup çalışmaları, aile desteği.
- Hukuki danışmanlık: Mağdurların haklarının bilgilendirilmesi, dava süreçlerinde yönlendirme.
- Barınma ve güvenlik: Sığınma evleri, geçici konutlar, koruma tedbirleri.
- Sağlık hizmetleri: Travma sonrası tıbbi destek, rehabilitasyon.
- Ekonomik destek: Geçici maddi yardım, sosyal yardım ve sosyal güvenlik sistemine erişim.
- Eğitim ve mesleki destek: Çocuk mağdurlar için eğitim devamı, yetişkinler için mesleki kurslar.
- Yönlendirme: Gerekli durumlarda mağdurun diğer kurumlara aktarılması (sağlık, eğitim, hukuk).

5) Uluslararası Yaklaşımlar

- BM Mağdurlar Bildirgesi (1985): Mağdurlara devletler tarafından destek hizmetleri sunulmasını zorunlu kılar.
- AB Mağdur Hakları Direktifi (2012): Mağdurlara ücretsiz danışmanlık, psikososyal destek ve bilgilendirme hizmetlerinin sağlanmasını düzenler.
- İstanbul Sözleşmesi: Kadın ve çocuklara yönelik şiddet mağdurlarına özel destek merkezlerinin kurulmasını öngörür.

Hukuki Süreçte Mağdur Haklarının Korunması

1) Kavramsal Çerçeve

- Mağdur haklarının korunması, adalet sürecinde suçtan zarar gören bireylerin yalnızca şikâyetçi olarak değil, hak sahibi özneler olarak tanınmasını ifade eder.
- Hukuki süreçte mağdurların korunması, onların tekrar mağduriyet yaşamalarının (ikincil mağduriyet) önlenmesi, haklarının güvence altına alınması ve adaletin eşit şekilde tecelli etmesi açısından önemlidir.
- Sosyal hizmet uzmanları, mağdurların hukuki haklarını bilmeleri, süreçlere aktif katılmaları ve psikososyal açıdan güçlenmeleri için rehber, savunucu ve destekleyici rol oynar.

2) Mağdur Haklarının Genel İlkeleri

Adil yargılanma hakkı: Mağdurun ifadesinin özgürce alınması, savunma ve tanık olma süreçlerinde eşitlik.

Bilgilendirilme hakkı: Mağdurların süreç boyunca hakları, dava süreci ve koruma önlemleri hakkında bilgilendirilmesi.

Gizlilik ve mahremiyet: Özellikle çocuk, kadın, engelli ve cinsel saldırı mağdurlarının kimlik bilgilerinin korunması.

İkinci mağduriyetin önlenmesi: Süreç boyunca mağdurun tekrar travmatize olmaması için tek seferde ifade alma, uzman eşliğinde görüşme.

Katılım hakkı: Mağdurun davaya müdahil olabilmesi, görüş ve taleplerini mahkemede dile getirebilmesi.

Koruma hakkı: Fiziksel, psikolojik ve sosyal güvenliğinin sağlanması.

Tazminat hakkı: Suç nedeniyle uğranılan zararların giderilmesi.

3) Türkiye'de Hukuki Çerçeve

Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK):

- Mağdurun şikâyetçi olma, dava dosyasını inceleme, vekil tutma, duruşmalara katılma ve karara itiraz etme hakkını düzenler.
- Madde, mağdurun ve şikâyetçinin sahip olduğu hakları açıkça belirtir.

6284 Sayılı Ailenin Korunması Kanunu:

- Kadına yönelik şiddet mağdurlarına yönelik koruma tedbirleri (uzaklaştırma, gizlilik, geçici maddi yardım).

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu:

- Çocuk mağdurlar için özel koruyucu ve destekleyici tedbirler (danışmanlık, eğitim, sağlık).

Tanık Koruma Kanunu (2008):

- Özellikle organize suç mağdurları ve tanıkların güvenliğinin sağlanması.

Anayasa (Madde 36):

- Hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı tüm bireyler için güvence altına alınmıştır.

4) Uluslararası Düzenlemeler

BM Mağdurlar Bildirgesi (1985): Mağdurların adalet ve tazmin hakkını vurgular.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS): Adil yargılanma hakkı ve etkili başvuru hakkı.

İstanbul Sözleşmesi (2011): Kadına yönelik şiddet mağdurlarının özel korunma tedbirlerini güvence altına alır.

AB Mağdur Hakları Direktifi (2012): Mağdurlara ücretsiz danışmanlık, bilgilendirme ve korunma hizmeti sağlanmasını zorunlu kılar.

Çocuk Hakları Sözleşmesi: Çocuk mağdurlar için özel adalet mekanizmaları ve korunma önlemleri öngörür.

5) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Bilgilendirme: Mağdura hakları, süreçte atılacak adımlar ve koruma mekanizmaları hakkında bilgi vermek.

Psikososyal destek: Mağdurun ifade verirken ve duruşmalarda kendini güvende hissetmesini sağlamak.

Savunuculuk: Mağdurun sesini duyurmasına, taleplerinin mahkemeye iletilmesine destek olmak.

Koordinasyon: Mağduru adli, sosyal ve sağlık kurumları arasında yönlendirmek.

Gizlilik ve güvenlik: Mağdurun kişisel bilgilerini korumak ve güvenlik planlaması yapmak.

6) Özel Gruplar İçin Hukuki Hakların Korunması

Çocuk mağdurlar: Çocuk İzlem Merkezleri'nde (ÇİM) tek seferde, pedagog eşliğinde ifade alma.

Kadın mağdurlar: ŞÖNİM aracılığıyla koruma kararları, hukuki destek ve sığınma evine erişim.

Engelli mağdurlar: İşaret dili tercümanı, fiziksel erişilebilirlik, görme engelliler için betimleme.

Göçmen ve mülteci mağdurlar: Tercüman ve kültürel aracı desteği, uluslararası hukuk çerçevesinde koruma.

Yaşlı mağdurlar: İhmal ve istismar davalarında özel koruyucu tedbirler.

SUÇLULARLA REHABİLİTASYON ÇALIŞMALARI

Suçlu Bireylerle Sosyal Hizmetin Amaçları

1) Kavramsal Çerçeve

- Suçlu bireylerle sosyal hizmet, yalnızca ceza vermek ve kontrol altında tutmakla sınırlı olmayan; bireyin sosyal, psikolojik, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla yeniden toplumsal yaşama kazandırılmasını hedefleyen bir alandır.
- Bu yaklaşım, suçun yalnızca bireysel eğilimlerden değil, sosyal çevre, ekonomik koşullar, aile dinamikleri ve toplumsal yapısal faktörlerden kaynaklandığı anlayışına dayanır.
- Amaç; suçlu bireyin toplumsal bağlarını güçlendirmek, suç tekrarını önlemek ve bireyi üretken, haklara saygılı bir yurttaş olarak topluma yeniden kazandırmaktır.

2) Genel Amaçlar

Rehabilitasyon: Suç işlemiş bireyin davranışlarının düzeltilmesi, sorumluluk bilincinin geliştirilmesi ve topluma yeniden uyum sağlaması.

Toplumsal güvenlik: Suçun tekrarlanmasının önlenmesi yoluyla toplumda huzurun korunması.

Güçlendirme: Suçlunun bireysel kaynaklarını ve baş etme becerilerini artırmak.

Hak temelli yaklaşım: Suçlu bireylerin de insan hakları çerçevesinde adil ve insancıl muamele görmelerini sağlamak.

Sosyal adaletin sağlanması: Toplumda eşitlik, adalet ve fırsat eşitliğini desteklemek.

3) Bireysel Düzeyde Amaçlar

Davranış değişikliği: Suçlu bireyin şiddet, bağımlılık, öfke kontrolü gibi sorunlu davranışlarını değiştirmesi.

Psikososyal destek: Travma, ruhsal sorunlar ve bağımlılıklar için psikolojik danışmanlık ve tedavi.

Eğitim ve mesleki gelişim: Bireyin işlevsel beceriler kazanarak üretken bir birey haline gelmesi.

Özgüven ve sorumluluk bilinci: Suçlunun kendine güvenini yeniden kazanması ve toplum karşısında sorumluluk alması.

Suç farkındalığı: Bireyin işlediği suçun mağdur üzerindeki etkilerini kavraması ve sorumluluk bilinci geliştirmesi.

4) Aile Düzeyinde Amaçlar

Aile bağlarının güçlendirilmesi: Suçlu bireyin aile içi ilişkilerinde onarım yapılması.

Aile desteği: Suçlunun rehabilitasyon sürecinde ailesinin destekleyici rol üstlenmesi.

Aile danışmanlığı: İletişim sorunlarının, şiddet eğilimlerinin ve kuşaklar arası çatışmaların çözülmesi.

Çocukların korunması: Suçlu bireyin aile içindeki çocuklara zarar vermesinin engellenmesi ve çocukların sağlıklı gelişiminin güvence altına alınması.

5) Toplumsal Düzeyde Amaçlar

Toplumsal uyum: Suçlunun toplumla bağlarını yeniden kurması, sosyal rollerini üstlenebilmesi.

Damgalamanın önlenmesi: Toplumun suçlu bireylere yönelik dışlayıcı ve önyargılı tutumlarının azaltılması.

İstihdam olanakları: Suçlulara iş ve meslek fırsatlarının sunulmasıyla topluma kazandırılması.

Toplum temelli hizmetler: Denetimli serbestlik, toplum hizmeti cezaları gibi uygulamalarla bireyin toplumla ilişkisini sürdürmesi.

Suç önleme: Toplumun genelinde sosyal uyumu artırarak yeni suçların ortaya çıkmasını önlemek.

6) Hukuki ve Kurumsal Amaçlar

Ceza infaz sürecinde rehabilitasyon: Cezaevlerinin yalnızca cezalandırıcı değil, eğitici ve rehabilite edici kurumlar olarak işlemesini sağlamak.

Alternatif yaptırımların geliştirilmesi: Denetimli serbestlik, uzlaştırma, toplum hizmeti cezaları gibi yöntemlerle bireyin toplumda sorumluluk üstlenmesi.

Adalet sisteminde onarıcılık: Failin yalnızca cezalandırılması değil, aynı zamanda mağdur ve toplumla barışmasının sağlanması.

Yasal hakların korunması: Suçlu bireylerin işkence ve kötü muameleye karşı korunması, insancıl koşullarda tutulması.

7) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Değerlendirme: Bireyin ihtiyaçlarını, risk faktörlerini ve güçlü yönlerini analiz etmek.

Müdahale: Psikososyal danışmanlık, rehabilitasyon programları, mesleki eğitimlere yönlendirme.

Takip: Denetimli serbestlik sürecinde bireyin ilerlemesini izlemek ve raporlamak.

Savunuculuk: Suçluların haklarını korumak, toplumsal damgalamaya karşı mücadele etmek.

Koordinasyon: Adalet, sağlık, eğitim ve istihdam kurumları arasında köprü kurmak.

8) Uluslararası Perspektif

Nelson Mandela Kuralları (BM Mahpus Hakları): Suçlu bireylerin insan onuruna yakışır koşullarda tutulmasını ve rehabilitasyon odaklı hizmet almasını zorunlu kılar.

Avrupa Cezaevi Kuralları: Cezaevlerinde eğitim, mesleki kurslar, psikososyal destek ve sosyal hizmet uzmanlarının aktif rolünü vurgular.

Onarıcı adalet uygulamaları: Failin mağdur ve toplumla telafi edici ilişkiler kurmasını hedefler.

Ceza İnfaz Kurumlarında Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

1) Kavramsal Çerçeve

- Ceza infaz kurumları, yalnızca suçluların cezalandırıldığı yerler değil, aynı zamanda onların rehabilitasyonunun, topluma yeniden kazandırılmasının ve suçun tekrarlanmasının önlenmesinin hedeflendiği kurumlardır.
- Bu süreçte sosyal hizmet uzmanları, bireysel, ailesel ve toplumsal düzeyde çalışmalar yürüterek suçlunun psikososyal ihtiyaçlarını belirleyen, rehabilitasyon sürecini destekleyen ve toplumsal uyuma katkı sağlayan profesyonellerdir.
- Uzmanların çalışmaları, hak temelli yaklaşım, güçlendirme, sosyal adalet ve onarıcı adalet ilkeleri çerçevesinde yürütülür.

2) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Temel Rollerine Genel Bakış

Değerlendirme ve tanılama: Suçlu bireylerin kişisel, ailesel ve çevresel özelliklerinin ayrıntılı incelenmesi.

Müdahale ve rehabilitasyon: Suçlulara yönelik bireysel, grup ve aile danışmanlığı programlarının uygulanması.

Hak savunuculuğu: Mahpusların temel hak ve özgürlüklerinin korunması için savunuculuk yapmak.

Toplumsal köprü olma: Suçlu bireylerin aileleriyle, toplumsal kurumlarla ve sosyal destek mekanizmalarıyla bağlantı kurmalarına yardımcı olmak.

Takip ve raporlama: Mahpusun rehabilitasyon sürecini izlemek, denetimli serbestlik sürecine katkı sunmak.

3) Bireysel Düzeyde Rol ve Görevler

Psikososyal destek: Mahpusların cezaevinde yaşadığı travma, kaygı, öfke kontrolü gibi sorunlara destek sağlamak.

Rehabilitasyon programları: Madde bağımlılığı tedavisi, öfke kontrolü, iletişim becerileri, stresle başa çıkma eğitimleri.

Eğitim ve meslek edindirme yönlendirmesi: Mahpusların tahliye sonrası yaşamlarını sürdürebilmeleri için mesleki beceriler kazandırmak.

Bireysel planlama: Her mahpusun ihtiyaçlarına uygun bireysel gelişim ve rehabilitasyon planı hazırlamak.

Krize müdahale: İntihar girişimleri, şiddet olayları gibi kriz durumlarında hızlı müdahale yapmak.

4) Aile Düzeyinde Rol ve Görevler

Aile bağlarının korunması: Cezaevinde bulunan bireyin aile ilişkilerinin kopmaması için iletişimi desteklemek.

Aile danışmanlığı: Mahpusun aile üyelerinin yaşadığı duygusal ve sosyal sorunlara destek sunmak.

Çocukların korunması: Mahpusların çocuklarının ihmal ya da istismara uğramasını önlemek, sosyal destek mekanizmalarına yönlendirmek.

Tahliye sonrası aile bütünlüğü: Bireyin cezaevinden çıktıktan sonra ailesiyle yeniden sağlıklı bağlar kurmasını desteklemek.

5) Toplumsal Düzeyde Rol ve Görevler

Toplumsal damgalamanın azaltılması: Mahpusların tahliye sonrası toplumda dışlanmalarını önleyici farkındalık çalışmaları yapmak.

Toplum temelli projeler: Yerel yönetimler ve STK'larla işbirliği yaparak suçluların toplumsal yaşama katılımını kolaylaştırmak.

İstihdam desteği: İŞKUR ve meslek odalarıyla işbirliği içinde tahliye sonrası istihdam olanaklarını artırmak.

Onarıcı adalet uygulamaları: Failin mağdur ve toplumla barışmasını destekleyen süreçlere katkı sunmak.

6) Hukuki ve Kurumsal Çerçeve

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun: Mahpusların ıslahı, eğitimi ve rehabilitasyonu için gerekli düzenlemeleri içerir.

Denetimli Serbestlik Kanunu (2005): Sosyal hizmet uzmanlarının toplum temelli rehabilitasyondaki rollerini güçlendirir.

Türkiye’de Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü: Sosyal hizmet uzmanlarının infaz kurumlarındaki görev tanımlarını belirler.

Uluslararası belgeler: Nelson Mandela Kuralları (BM Mahpus Hakları) ve Avrupa Cezaevi Kuralları, cezaevlerinde sosyal hizmetin önemini vurgular.

Bireysel Danışmanlık ve Grup Çalışmaları

1) Kavramsal Çerçeve

- Ceza infaz kurumlarında ve denetimli serbestlik sürecinde sosyal hizmet uygulamaları, bireysel danışmanlık ve grup çalışmaları üzerinden yürütülmektedir.
- Bu çalışmaların temel amacı, suçlu bireyin psikososyal ihtiyaçlarını karşılamak, suç davranışını anlamlandırmasına yardımcı olmak, yeni baş etme becerileri geliştirmek ve yeniden suç işlemeyi önlemektir.
- Bireysel danışmanlık, bireyin kişisel öyküsünü, suç geçmişini ve mevcut sorunlarını ele alan özel görüşmeleri kapsar.
- Grup çalışmaları ise benzer sorunlar yaşayan bireylerin birlikte öğrenmesini, deneyim paylaşmasını ve sosyal beceriler geliştirmesini amaçlar.

2) Bireysel Danışmanlığın Amaçları

Psikososyal destek sağlamak: Suçlu bireyin yaşadığı kaygı, öfke, travma ve umutsuzluk duygularıyla baş etmesine yardımcı olmak.

Suç farkındalığını artırmak: Bireyin işlediği suçun mağdur ve toplum üzerindeki etkilerini kavramasını sağlamak.

Davranış değişikliği: Öfke kontrolü, bağımlılık, şiddet eğilimi gibi sorunlu davranışların değiştirilmesi.

Kişisel gelişim: Özgüven, sorumluluk bilinci ve geleceğe yönelik plan yapma becerilerini geliştirmek.

Tahliye sonrası hazırlık: Cezaevi sonrası yaşam planlaması, istihdam ve aile ilişkilerine uyum desteği.

3) Grup Çalışmalarının Amaçları

Dayanışma duygusunu geliştirmek: Benzer deneyimler yaşayan bireylerin birbirine destek olması.

Sosyal beceriler kazandırmak: İletişim, problem çözme, işbirliği ve çatışma çözme becerilerini geliştirmek.

Suç davranışını yeniden değerlendirmek: Grup tartışmaları aracılığıyla bireylerin suç ve sorumluluk konularında farkındalık kazanması.

Toplumsal uyumu güçlendirmek: Grup ortamında sağlanan deneyimler yoluyla bireyin toplumla daha sağlıklı ilişkiler kurması.

Duygusal boşalım sağlamak: Paylaşımlar sayesinde suçluların yalnızlık hissini azaltmak ve stresle baş etme yollarını öğrenmek.

4) Kullanılan Yöntemler

Bireysel danışmanlıkta:

- Psikososyal değerlendirme görüşmeleri.
- Bilişsel-davranışçı teknikler (suçlu düşünce kalıplarının değiştirilmesi).
- Motivasyonel görüşme (bireyin değişime istekliliğini artırma).
- Krize müdahale ve destekleyici görüşmeler.

Grup çalışmalarında:

- Terapi grupları (öfke kontrolü, bağımlılık grupları).
- Psiko-eğitim grupları (haklar, iletişim, sosyal beceriler).
- Destek grupları (benzer suç veya sorun öyküsü olan bireylerin dayanışması).
- Rehabilitasyon odaklı atölyeler (sanat, spor, mesleki eğitim çalışmaları).

5) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

- Danışman: Bireyin sorunlarını güvenli bir ortamda ifade etmesine yardımcı olmak.
- Kolaylaştırıcı: Grup tartışmalarını yönlendirmek, işbirliğini teşvik etmek.
- Eğitimci: Birey ve gruplara suçun sonuçları, haklar ve toplumsal sorumluluklar konusunda bilgi vermek.
- Savunucu: Bireylerin haklarını savunmak, adalet sisteminde damgalanmalarını önlemek.
- Köprü kurucu: Bireyleri ailelerine, topluma ve kurumlara yeniden bağlamak.

6) Türkiye'de Uygulama Mekanizmaları

- Ceza infaz kurumları: Sosyal hizmet birimleri aracılığıyla bireysel görüşmeler ve grup programları uygulanır.
- Denetimli serbestlik birimleri: Toplum içinde gözetim altındaki bireylerle danışmanlık ve grup programları yürütülür.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Psikososyal destek programları ile mahpus ve ailelerine yönelik hizmetler sunar.
- İŞKUR ve belediyeler: Grup çalışmaları yoluyla mesleki eğitim ve topluma uyum programları sağlar.

7) Uluslararası Perspektif

- Nelson Mandela Kuralları: Mahpusların bireysel gelişimi için eğitim ve psikososyal destek hizmetlerinin önemini vurgular.
- Avrupa Cezaevi Kuralları: Cezaevlerinde grup çalışmaları ve rehabilitasyon programlarının düzenli yürütülmesini zorunlu kılar.
- Onarıcı adalet uygulamaları: Grup ortamında failin suçun sonuçlarını anlaması ve mağdurla empati kurması hedeflenir.

Eğitim ve Mesleki Rehabilitasyon Programları

1) Kavramsal Çerçeve

- Eğitim ve mesleki rehabilitasyon programları, suçlu bireylerin yeniden topluma kazandırılmasında en önemli araçlardan biridir.
- Bu programlar, suçluların ceza infaz kurumunda veya denetimli serbestlik sürecinde eğitim alma, mesleki beceri kazanma ve istihdam edilebilirliklerini artırma yollarıyla topluma uyum sağlamalarını hedefler.
- Ceza adalet sisteminde bu uygulamalar yalnızca bireyin değil, toplumun güvenliğinin güçlendirilmesi ve suçun tekrarlanmasının önlenmesi açısından da kritik öneme sahiptir.

2) Eğitim Programlarının Amaçları

Temel eğitim sağlamak: Okuryazarlık, ilkokul ve lise düzeyinde eğitim fırsatları.

Akademik gelişim: Açık öğretim aracılığıyla üniversite eğitimi alma imkânı.

Kültürel gelişim: Kitap okuma, sanat ve kültürel etkinliklerle bireyin kişisel gelişimini desteklemek.

Suç farkındalığı ve etik eğitim: Suçun birey ve toplum üzerindeki etkilerini anlamayı kolaylaştırmak.

Kişisel gelişim: Eleştirel düşünme, problem çözme ve iletişim becerilerini geliştirmek.

3) Mesleki Rehabilitasyon Programlarının Amaçları

Meslek edindirme: Sanayi, tarım, tekstil, marangozluk, el sanatları gibi alanlarda mesleki beceri kazandırmak.

İstihdam edilebilirlik: Tahliye sonrası bireyin iş bulma şansını artırmak.

Ekonomik bağımsızlık: Suçlunun ekonomik bağımlılığını azaltarak suç tekrarını önlemek.

Toplumsal katkı: Suçlunun üretken bir birey olarak toplumun iş gücüne katılmasını sağlamak.

Özgüven ve sorumluluk: Çalışma yoluyla bireyin kendine güvenini ve sorumluluk bilincini artırmak.

4) Türkiye’de Uygulama Mekanizmaları

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü atölyeleri: Mahpuslara yönelik el sanatları, mobilya, tekstil, gıda üretimi gibi alanlarda kurslar.

İŞKUR işbirliği: Tahliye sonrası istihdam için kurslar, iş başı eğitim programları ve meslek danışmanlığı.

MEB Hayat Boyu Öğrenme Programları: Açık öğretim fırsatları, halk eğitim merkezleri işbirliğiyle kurslar.

Belediyeler ve STK’lar: Mahpuslara ve tahliye sonrası bireylere yönelik mesleki destek projeleri.

Kadın mahpuslara özel programlar: El işi, tekstil, aşçılık gibi alanlarda mesleki kurslar.

Çocuk ve genç mahpuslara özel programlar: Eğitim sürekliliğinin sağlanması, sanat ve spor etkinlikleri.

5) Uluslararası Perspektif

Nelson Mandela Kuralları (BM Mahpus Hakları): Cezaevlerinde eğitim ve mesleki faaliyetlerin temel insan hakkı olduğu vurgulanır.

Avrupa Cezaevi Kuralları: Cezaevlerinde eğitimin toplumdaki eğitim sistemine paralel yürütülmesini öngörür.

Onarıcı adalet yaklaşımı: Mesleki rehabilitasyon yoluyla bireyin yalnızca kendine değil, topluma da faydalı hale gelmesi.

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü): Tahliye sonrası işgücüne katılımı teşvik eden politikaların geliştirilmesini önerir.

6) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

İhtiyaç analizi: Bireyin eğitim ve mesleki eksikliklerini belirlemek.

Yönlendirme: Mahpusu uygun kurslara, eğitim programlarına ve mesleki projelere yönlendirmek.

Motivasyon: Bireyin eğitime ve mesleki çalışmalara gönüllü katılımını sağlamak.

Takip: Eğitim ve mesleki gelişim süreçlerini izlemek, raporlamak.

Savunuculuk: Suçluların eğitim hakkını savunmak, tahliye sonrası istihdam imkânlarının artırılması için kurumlarla işbirliği yapmak.

Psikososyal Destek ve Öfke Kontrolü Programları

1) Kavramsal Çerçeve

- Psikososyal destek programları, suçlu bireylerin ruhsal, duygusal ve sosyal işlevselliklerini artırmayı, travma, kaygı, depresyon ve yalnızlık gibi sorunlarla baş etmelerini sağlamayı amaçlar.
- Öfke kontrolü programları ise özellikle şiddet, saldırganlık ve impulsif davranışlardan kaynaklanan suçlarda bireylerin duygularını tanıma, ifade etme ve yönetme becerilerini geliştirmeyi hedefler.
- Her iki program da suçun tekrarını önleme, bireyin sorumluluk bilincini artırma ve toplumsal güvenliği sağlama açısından ceza infaz kurumları ve denetimli serbestlik uygulamalarında temel müdahale alanlarıdır.

2) Psikososyal Destek Programlarının Amaçları

- Travma sonrası iyileşme: Cezaevi deneyiminin yarattığı stres, kaygı ve umutsuzlukla baş etmeyi öğretmek.
- Sosyal uyum: Bireyin toplumla yeniden sağlıklı ilişkiler kurmasına yardımcı olmak.
- Kriz yönetimi: İntihar girişimi, depresyon ve şiddet eğilimi gibi kriz durumlarına müdahale etmek.
- Kişisel güçlenme: Özgüven, özsaygı ve yaşam becerilerinin geliştirilmesi.
- Aile ilişkilerini destekleme: Aile bağlarını yeniden güçlendirerek suçlunun toplumsal uyumunu kolaylaştırmak.

3) Öfke Kontrolü Programlarının Amaçları

- Öfkenin farkına varmak: Suçluların öfke anında yaşadıkları fiziksel ve duygusal tepkileri tanımalarını sağlamak.
- Sağlıklı ifade yolları geliştirmek: Şiddete başvurmadan duygularını kontrol etme ve ifade etme becerisi kazandırmak.
- Bilişsel yeniden yapılandırma: "Düşünce-duygu-davranış" ilişkisini kavratmak ve yanlış inançları değiştirmek.
- Sosyal beceri kazandırmak: İletişim, empati, problem çözme ve çatışma yönetimi becerilerini geliştirmek.
- Tekrar suç işlemeyi önlemek: Özellikle aile içi şiddet, saldırganlık ve tehdit suçlarında yeniden suçun önüne geçmek.

4) Kullanılan Yöntemler

Psikososyal destek programlarında:

- Bireysel danışmanlık.
- Grup terapileri (paylaşım grupları, destek grupları).
- Psiko-eğitim oturumları (haklar, stres yönetimi, iletişim becerileri).
- Sanat terapisi, drama, spor etkinlikleri.
- Aile danışmanlığı.

Öfke kontrolü programlarında:

- Bilişsel-davranışçı terapi (BDT) teknikleri.
- Rol yapma ve canlandırmalar.
- Duygu günlüğü tutma ve tetikleyici durumların analizi.
- Gevşeme teknikleri (nefes egzersizleri, kas gevşetme).
- Alternatif tepkiler geliştirme (çatışma çözümü, erteleme, uzaklaşma).

5) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Değerlendirme: Bireyin psikososyal durumunu ve öfke kontrolü ihtiyacını analiz etmek.

Danışmanlık: Bireye bireysel destek sunmak, uygun programlara yönlendirmek.

Kolaylaştırıcılık: Grup çalışmalarında aktif katılımı sağlamak, güvenli bir ortam oluşturmak.

Eğitim: Suçlulara öfke kontrolü, iletişim becerileri, stresle baş etme konularında eğitim vermek.

Takip: Program sonrası bireyin davranış değişikliğini izlemek, ilerlemeyi raporlamak.

Savunuculuk: Bireylerin ruh sağlığına ilişkin ihtiyaçlarının kurumlar tarafından karşılanmasını sağlamak.

6) Türkiye’de Uygulama Mekanizmaları

Cezaevleri psikososyal destek servisleri: Mahpusların ruhsal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayan birimler.

Denetimli serbestlik müdürlükleri: Öfke kontrolü programları ve grup çalışmalarının yürütüldüğü toplum temelli kurumlar.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Psikososyal destek merkezleri ve danışmanlık hizmetleri.

Çocuk mahpuslara özel programlar: Çocuk eğitim evlerinde oyun terapisi, sanat terapisi, iletişim becerileri eğitimleri.

Kadın mahpuslar için destek programları: Aile içi şiddet öyküsü olan kadınların travma sonrası destek hizmetleri.

7) Uluslararası Perspektif

- Nelson Mandela Kuralları: Mahpusların ruh sağlığını koruyacak psikososyal destek hizmetlerinin zorunlu olduğunu belirtir.
- Avrupa Cezaevi Kuralları: Cezaevlerinde psikolojik destek ve öfke kontrolü programlarının düzenli uygulanmasını vurgular.
- Onarıcı adalet uygulamaları: Failin öfke davranışlarını kontrol ederek mağdurla barış sürecine katılımını destekler.
- ABD ve Avrupa ülkeleri: "Anger Management Programs" adıyla yaygın öfke kontrolü kursları uygulanmaktadır.

Tekrar Suç İşlemenin Önlenmesi (Residivizmle Mücadele)

1) Kavramsal Çerçeve

- Residivizm (tekrar suç işleme), bir bireyin ceza aldıktan veya rehabilitasyon sürecinden geçtikten sonra yeniden suç işlemesi durumudur.
- Tekrar suç işlemenin önlenmesi, adalet sisteminin etkinliği, toplumsal güvenlik ve suçluların topluma yeniden kazandırılması açısından kritik bir hedef olarak görülmektedir.
- Sosyal hizmet bu süreçte bireysel, ailesel ve toplumsal faktörleri ele alarak suçun kök nedenlerini ortadan kaldırmaya çalışır.

2) Residivizme Yol Açan Temel Faktörler

Bireysel faktörler: Madde bağımlılığı, öfke kontrolü sorunları, düşük özdenetim, psikolojik rahatsızlıklar.

Ailesel faktörler: Aile içi şiddet, ihmal, destek eksikliği, sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkileri.

Eğitimsel faktörler: Okuryazarlık eksikliği, düşük eğitim düzeyi, mesleki beceri yetersizliği.

Ekonomik faktörler: İşsizlik, yoksulluk, borçluluk.

Toplumsal faktörler: Damgalama, toplumsal dışlanma, olumsuz arkadaş çevresi, ayrımcılık.

Kurumlara ilişkin faktörler: Ceza infaz kurumlarının aşırı kalabalık olması, rehabilitasyon programlarının yetersizliği, tahliye sonrası izleme eksikliği.

3) Tekrar Suç İşlemenin Önlenmesinde Amaçlar

Bireyin güçlendirilmesi: Kendi yaşamı üzerinde kontrol sahibi olması ve sorumluluk bilincinin gelişmesi.

Suçun kökenine inmek: Bireyin psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi.

Topluma yeniden entegrasyon: İstihdam, eğitim ve aile desteği yoluyla bireyin topluma kazandırılması.

Toplumsal güvenliğin korunması: Suç tekrarını engelleyerek toplumda huzur ve güvenliği sağlamak.

Onarıcı adaletin desteklenmesi: Failin mağdur ve toplumla barışmasına katkı sunmak.

4) Uygulama Alanları ve Programlar

Ceza infaz kurumlarında: Eğitim, mesleki rehabilitasyon, psikososyal destek, öfke kontrolü programları.

Denetimli serbestlik: Toplum hizmeti cezaları, elektronik kelepçe uygulamaları, düzenli danışmanlık görüşmeleri.

Madde bağımlılığı tedavisi: AMATEM ve benzeri bağımlılık merkezlerinde tedavi ve rehabilitasyon programları.

Aile destek programları: Aile danışmanlığı, aile içi iletişim becerilerini geliştirme çalışmaları.

İstihdam programları: İŞKUR, belediyeler ve STK işbirliğiyle mesleki kurslar ve iş bulma desteği.

Toplum temelli projeler: STK'lar ve yerel yönetimlerin işbirliğiyle sosyal uyum programları.

5) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Değerlendirme: Suçlu bireyin tekrar suç işleme riskini analiz etmek (risk değerlendirme ölçekleri).

Müdahale: Psikososyal destek, danışmanlık ve yönlendirme hizmetleri sunmak.

Takip: Denetimli serbestlik sürecinde bireyin uyumunu izlemek ve raporlamak.

Savunuculuk: Tahliye sonrası istihdam, barınma ve sağlık hizmetlerine erişim için kurumlar nezdinde girişimde bulunmak.

Toplumsal köprü kurma: Suçlu bireyi aileye, sosyal çevreye ve topluma yeniden bağlamak.

Motivasyon artırma: Suçluların değişime yönelik motivasyonlarını güçlendirmek.

6) Türkiye'de Hukuki ve Kurumsal Çerçeve

- 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun: Ceza infaz kurumlarında eğitim ve rehabilitasyon faaliyetlerini öngörür.
- Denetimli Serbestlik Kanunu (2005): Suçluların toplum içinde gözetim altında rehabilite edilmesini düzenler.
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü: Tekrar suç işlemeyi önleyici projeler ve mesleki eğitim kursları yürütür.
- İŞKUR işbirlikleri: Tahliye sonrası bireylerin istihdamına yönelik destek.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Mahpus yakınları ve ailelerine psikososyal destek hizmetleri.

7) Uluslararası Perspektif

Nelson Mandela Kuralları: Cezaevlerinin yalnızca cezalandırıcı değil, rehabilite edici kurumlar olması gerektiğini vurgular.

Avrupa Cezaevi Kuralları: Suçluların eğitimi ve istihdam edilmesinin tekrar suç işlemeyi önlemede kritik olduğunu belirtir.

Onarıcı adalet uygulamaları: Suçlu bireyin sorumluluk alarak mağdur ve toplumla ilişkisini onarması, tekrar suç işlemeyi önlemenin en güçlü yollarından biridir.

ABD ve Avrupa'daki "Recidivism Reduction Programs": Elektronik gözetim, zorunlu danışmanlık ve iş gücü entegrasyonu uygulamaları yaygındır.

Toplum Temelli Alternatif Yaptırımlar (Denetimli Serbestlik)

1) Kavramsal Çerçeve

- Toplum temelli alternatif yaptırımlar, suçlu bireylerin ceza infaz kurumuna girmeden veya cezaevinde geçirecekleri süreyi azaltarak toplum içinde gözetim altında tutulmalarını sağlayan ceza adaleti mekanizmalarıdır.
- Türkiye’de en bilinen uygulaması denetimli serbestlik olup, suçluların topluma kazandırılması, suç tekrarının önlenmesi ve cezaevlerindeki aşırı yükün azaltılması açısından kritik öneme sahiptir.
- Sosyal hizmet bu süreçte, bireyin rehabilitasyonunu destekleyen, haklarını gözetten, toplumsal uyumunu kolaylaştıran bir profesyonel alan olarak öne çıkar.

2) Denetimli Serbestliğin Amaçları

Topluma yeniden kazandırma: Bireyin sosyal sorumluluk bilinci geliştirmesi ve toplumla bağlarının güçlenmesi.

Suç tekrarını önleme: Gözetim, danışmanlık ve rehabilitasyon yoluyla suçun tekrarlanmasının engellenmesi.

Ceza infaz kurumlarının yükünü azaltma: Cezaevlerinde kalabalığı azaltarak daha etkin rehabilitasyon ortamı sağlamak.

Toplumsal güvenliği sağlama: Bireyin toplum içinde denetim altında tutulmasıyla toplumun güvenliğini korumak.

Eğitim ve istihdam desteği: Suçlunun üretken bir birey olarak ekonomik ve sosyal hayata katılımını sağlamak.

3) Türkiye'de Denetimli Serbestlik Uygulamaları

- 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu çerçevesinde uygulanır.
- Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı koordinasyonunda yürütülür.
- Uygulama türleri:
- Toplum hizmeti cezası: Kamu yararına ücretsiz çalışma.
- Adli kontrol: Belirli yerlere gitmeme, belirli kişilere yaklaşmama gibi yükümlülükler.
- Elektronik kelepçe ile izleme: Bireyin hareketlerinin kontrol altında tutulması.
- Madde bağımlılığı tedavisi ve danışmanlık: AMATEM veya benzeri kurumlara yönlendirme.
- Eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılım: Öfke kontrolü, sosyal beceri eğitimi, meslek edindirme kursları.

4) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Değerlendirme: Suçlunun risk düzeyi, ihtiyaçları ve güçlü yönlerini analiz etmek.

Danışmanlık: Bireysel ve grup görüşmeleri yoluyla psikososyal destek sağlamak.

Rehabilitasyon: Suçluların eğitim, meslek edindirme ve terapi programlarına yönlendirilmesi.

Takip ve raporlama: Suçlunun yükümlülüklerine uyup uymadığını izlemek ve ilgili kurumlara rapor sunmak.

Savunuculuk: Bireyin haklarının gözetilmesi, damgalamanın azaltılması, sosyal desteklere erişim sağlanması.

Toplumsal köprü: Suçlunun aile, iş çevresi ve toplumla ilişkilerinin yeniden inşa edilmesine katkı sağlamak.

5) Uluslararası Perspektif

Birleşmiş Milletler Tokyo Kuralları (1990): Hapis dışındaki yaptırımların (toplum hizmeti, gözetim, danışmanlık) öncelikli kullanılmasını teşvik eder.

Avrupa Konseyi Probasyon Kuralları: Denetimli serbestlik ve toplum temelli cezaların suçluların rehabilitasyonu için en uygun yöntemlerden olduğunu vurgular.

ABD ve Avrupa ülkeleri: Probation ve parole sistemleri uzun süredir uygulanmakta, özellikle elektronik izleme, toplum hizmeti ve danışmanlık programları etkin kullanılmaktadır.

6) Toplum Temelli Yaptırımların Faydaları

- Cezaevlerine göre daha düşük maliyetlidir.
- Bireylerin ailelerinden ve sosyal çevrelerinden kopmadan rehabilite olmalarını sağlar.
- Suçluların damgalanmadan topluma yeniden katılmalarını kolaylaştırır.
- Mağdur odaklı yaklaşımlara (uzlaştırma, onarıcı adalet) daha uygun bir ortam sunar.
- Toplumun suçlularla barışmasını ve sosyal uyumu destekler.

Aile ile İlişkilerin Yeniden Yapılandırılması

1) Kavramsal Çerçeve

- Suç işleyen bireylerin rehabilitasyonunda aile ilişkilerinin yeniden yapılandırılması, topluma uyum sürecinin en önemli unsurlarından biridir.
- Cezaevi deneyimi, aile bağlarında kopuşa, güvensizliğe, öfkeye ve yabancılaşmaya neden olabilmektedir.
- Sosyal hizmetin amacı, aileyi yeniden destekleyici bir kaynak haline getirmek, suçlu bireyin topluma dönüş sürecinde aile desteğini güçlendirmek ve yeniden suç işleme riskini azaltmaktır.

2) Aile ile İlişkilerin Bozulma Nedenleri

Cezaevi koşulları: Ziyaret sınırlamaları, iletişim engelleri, uzak mesafe.

Ekonomik yükler: Cezaevi sürecinde gelir kaybı, borçlanma, yoksulluk.

Duygusal sorunlar: Aile içi güvensizlik, hayal kırıklığı, öfke ve utanç.

Toplumsal damgalama: Suçlu bireyin ve ailesinin toplum tarafından dışlanması.

Aile içi şiddet ve istismar öyküleri: Geçmiş travmaların yeniden açığa çıkması.

Çocukların etkilenmesi: Suçlu ebeveynin yokluğu nedeniyle çocuklarda uyum ve davranış sorunları.

3) Yeniden Yapılandırmanın Amaçları

Aile bağlarını güçlendirmek: Güven, sevgi ve iletişimi yeniden tesis etmek.

Destekleyici ortam sağlamak: Tahliye sonrası bireyin aile desteğini hissetmesini kolaylaştırmak.

Aile içi iletişimi geliştirmek: Empati, saygı ve çatışma çözme becerilerini artırmak.

Çocukların korunması: Çocukların ebeveynleriyle sağlıklı ilişkiler kurmasını desteklemek.

Toplumsal uyumu kolaylaştırmak: Ailenin suçlu bireyi damgalamadan kabul etmesini sağlamak.

4) Uygulama Alanları

Cezaevinde aile görüşmeleri: Sosyal hizmet uzmanlarının rehberliğinde aile görüşmeleri düzenlenir.

Aile danışmanlığı: İletişim sorunlarının çözümü, rol paylaşımı, güvenin yeniden inşası.

Ebeveynlik programları: Suçlu ebeveynlere çocuk yetiştirme becerilerinin kazandırılması.

Aile odaklı terapi: Grup terapileri veya bireysel danışmanlık eşliğinde aile bağlarının güçlendirilmesi.

Tahliye sonrası destek: Ailenin sosyal yardımlar, danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine yönlendirilmesi.

Çocuk görüşmeleri: Çocukların ebeveynleriyle kontrollü ve sağlıklı temas kurmaları için düzenlenen özel görüşmeler.

5) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Arabulucu: Suçlu birey ile ailesi arasında güvenli iletişim kanalları kurmak.

Danışman: Aile içi sorunları tanımlamak, çözüm yolları geliştirmek.

Eğitimci: Aile üyelerine iletişim becerileri, çatışma çözme, stresle baş etme konularında eğitim vermek.

Savunucu: Ailenin ekonomik ve sosyal desteklere erişimini kolaylaştırmak.

Takipçi: Tahliye sonrası bireyin aile ilişkilerindeki ilerlemeyi izlemek.

6) Türkiye'de Uygulamalar

- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü: Aile görüş odaları, açık görüş uygulamaları, aile eğitim seminerleri.
- Denetimli serbestlik süreci: Tahliye sonrası aile danışmanlığı ve destek mekanizmaları.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Psikososyal destek programları, aile danışmanlık merkezleri.
- Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Çocuğun ebeveyniyle ilişkilerinin güvenli bir şekilde yeniden yapılandırılması.
- STK ve belediyeler: Aile destek programları, sosyal yardım ve rehberlik hizmetleri.

7) Uluslararası Perspektif

- Nelson Mandela Kuralları: Mahpusların aileleriyle düzenli iletişim içinde olmasının önemi vurgulanır.
- Avrupa Cezaevi Kuralları: Cezaevlerinde aile bağlarını koruyacak görüşme olanaklarının geliştirilmesini öngörür.
- Onarıcı adalet yaklaşımı: Suçun aile üzerindeki etkilerinin telafi edilmesi ve aile bağlarının güçlendirilmesi.
- ABD ve Avrupa'daki uygulamalar: "Family Reintegration Programs" (Aile Yeniden Entegrasyon Programları) yaygın olarak uygulanır.

ÇOCUK ADALET SİSTEMİ

Çocuk Adalet Sisteminin Temel İlkeleri (BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Pekin Kuralları vb.)

1) Kavramsal Çerçeve

- Çocuk adalet sistemi, suç işleyen ya da suça sürüklenen çocukların, yetişkin adalet sisteminden farklı olarak, onların yaş, gelişim düzeyi ve özel ihtiyaçlarını dikkate alan bir adalet mekanizmasıdır.
- Çocuk adalet sisteminin temel amacı yalnızca çocuğu cezalandırmak değil, koruyucu, eğitici ve onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde çocuğun topluma yeniden kazandırılmasını sağlamaktır.
- Bu sistem, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS), Pekin Kuralları, Havana Kuralları ve Riyad İlkeleri gibi uluslararası normlarla şekillenmiş olup, çocukların yüksek yararı temelinde hareket etmektedir.

2) Çocuk Hakları Çerçevesinde Temel İlkeler

Çocuğun yüksek yararı ilkesi: Tüm yargı süreçlerinde çocuğun yararı öncelikli değerlendirilir. Ceza yerine eğitim, sosyal uyum ve rehabilitasyon ön planda tutulur.

Katılım hakkı: Çocuk, kendisini ilgilendiren tüm süreçlerde görüşlerini ifade etme ve karar mekanizmalarına katılma hakkına sahiptir.

Ayrımcılığın önlenmesi: Çocuklar; cinsiyet, dil, din, etnik köken, engellilik ya da sosyal statü farkı gözetilmeksizin eşit haklara sahiptir.

Yaşına ve gelişim düzeyine uygun muamele: Çocuğun yaşı, psikososyal gelişimi ve bireysel özellikleri dikkate alınarak işlem yapılır.

Özgürlüğün kısıtlanmasının son çare olması: Çocuğun tutuklanması veya özgürlüğünden alıkonulması, yalnızca zorunlu durumlarda ve kısa süreli olarak uygulanır.

Onarıcı adalet: Suçun yalnızca ceza ile karşılık bulmadığı, çocuğun mağdur ve toplumla barışmasının teşvik edildiği yaklaşım.

3) BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) Çerçevesi

Madde 37: Hiçbir çocuk işkenceye veya zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muameleye tabi tutulamaz; özgürlüğünden alıkonulması son çare olmalı ve en kısa süreyle sınırlı olmalıdır.

Madde 40: Suça sürüklenen çocukların adil yargılanma hakkı vardır. Yargılama süreci çocuğun yaşına ve durumuna uygun olmalı, eğitim ve sosyal gelişimi ön planda tutulmalıdır.

Madde 12: Çocuğun, kendisiyle ilgili konularda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkı güvence altına alınmıştır.

Madde 3: Çocuğun yüksek yararı tüm karar süreçlerinde gözetilir.

4) Pekin Kuralları (BM Çocuk Adalet Sistemine Dair Asgari Standart Kurallar, 1985)

Özel bir çocuk adalet sistemi kurulması: Yetişkinlerden farklı yargılama usulleri ve kurumlar oluşturulmalıdır.

Eğitim ve rehabilitasyon odaklı yaklaşım: Cezalandırma yerine çocuğun eğitimi ve topluma kazandırılması hedeflenir.

Özgürlüğün kısıtlanması istisnaidir: Cezaevine kapatma yerine toplum hizmeti, danışmanlık, eğitim ve gözetim gibi alternatif tedbirler tercih edilir.

Profesyonel kadrolar: Çocuklarla çalışan polis, hâkim, savcı ve sosyal hizmet uzmanları çocuk hakları konusunda özel eğitim almalıdır.

Çocuğun özel yaşamının korunması: Kimlik, yargılama süreci ve kararlar gizlilik ilkesine tabidir.

5) Diğer Uluslararası Belgeler

Havana Kuralları (1990): Özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocukların korunmasına yönelik kurallar, eğitim ve rehabilitasyonun önemini vurgular.

Riyad İlkeleri (1990): Çocukların suç işlemelerini önleyici sosyal politikaların geliştirilmesi gerektiğini ortaya koyar.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS): Çocukların adil yargılanma hakkını güvence altına alır.

Lanzarote Sözleşmesi: Çocukların özellikle cinsel istismara karşı korunmasına yönelik hükümler içerir.

6) Türkiye'de Hukuki ve Kurumsal Çerçeve

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu: Çocuk adalet sisteminin temelini oluşturur. Koruyucu ve destekleyici tedbirleri (eğitim, sağlık, danışmanlık, bakım, barınma) düzenler.

Çocuk Mahkemeleri: **18 yaşından** küçüklerin davalarının görüldüğü özel mahkemelerdir.

Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri: Daha ağır suçlar için uzmanlaşmış mahkemeler.

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Çocuk mağdurların **bir kez** ifade vermesi, tıbbi ve psikososyal destek alması için oluşturulmuş merkezler.

Denetimli Serbestlik Müdürlükleri: Çocuklara toplum hizmeti, eğitim programları, psikososyal destek gibi alternatif yaptırımlar uygular.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Çocuk Koruma Kanunu kapsamında danışmanlık, bakım ve sosyal hizmet tedbirlerini uygular.

7) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Psikososyal değerlendirme: Çocuğun aile, okul ve sosyal çevresini analiz etmek.

Danışmanlık: Çocuğa ve ailesine bireysel danışmanlık hizmeti sunmak.

Rehberlik: Çocuğun eğitimine devam etmesini ve mesleki gelişimini desteklemek.

Hak savunuculuğu: Çocuğun haklarının korunması için adalet sistemi içinde savunuculuk yapmak.

Onarıcı adalet süreçlerine katkı: Çocuğun mağdur ve toplumla barışmasına yönelik programlarda görev almak.

Takip: Çocuğun rehabilitasyon sürecini izlemek ve raporlamak.

Çocuğun Üstün Yararı İlkesi

1) Kavramsal Çerçeve

- Çocuğun üstün yararı ilkesi, çocukla ilgili tüm karar ve uygulamalarda en önemli yol gösterici prensiplerden biridir.
- Bu ilke, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin (ÇHS) 3. maddesinde açık biçimde yer almakta ve devletlere, kamu kurumlarına, mahkemelere, sosyal hizmet kuruluşlarına ve ailelere bağlayıcı bir sorumluluk yüklemektedir.
- Adli sosyal hizmet bağlamında, çocukla ilgili her türlü işlemde, cezanın niteliği ya da suçun ağırlığı ne olursa olsun, çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişiminin korunması öncelikli hedef kabul edilir.

2) Çocuğun Üstün Yararı İlkesinin İçeriği

Çocuğun haklarının korunması: Eğitim, sağlık, güvenlik, barınma, sevgi ve ilgi gibi temel haklarının her durumda gözetilmesi.

Bireysel ihtiyaçların dikkate alınması: Çocuğun yaşı, gelişim düzeyi, cinsiyeti, engel durumu ve yaşam koşullarına göre özel çözümler geliştirilmesi.

Uzun vadeli yararın korunması: Çocuğun anlık çıkarlarının değil, gelecekteki yaşam kalitesinin ve toplumsal uyumunun da göz önünde bulundurulması.

Koruyucu-önleyici yaklaşım: Çocuğun suça sürüklenmesini engelleyecek sosyal destek mekanizmalarının oluşturulması.

Onarıcı adalet anlayışı: Çocuğun cezalandırılmasından ziyade eğitilmesi, topluma kazandırılması ve mağduriyetinin giderilmesi.

3) Çocuk Adalet Sisteminde Çocuğun Üstün Yararı

Tutuklama ve özgürlükten yoksun bırakma: Çocuğun üstün yararı gereği yalnızca son çare olarak uygulanır ve en kısa süreli olmalıdır.

Yargılama süreci: Çocuğun yaşı ve psikolojik durumu dikkate alınarak, özel eğitilmiş hâkim, savcı ve sosyal hizmet uzmanlarının yer aldığı çocuk mahkemelerinde yapılmalıdır.

Gizlilik: Çocuğun kimliği ve yargılama sürecindeki bilgileri gizli tutulur.

Alternatif tedbirler: Ceza yerine eğitim programları, danışmanlık, toplum hizmeti ve rehabilitasyon tercih edilmelidir.

Aile ve sosyal çevre: Çocuğun yüksek yararı için aile bağlarının kopmaması, aile danışmanlığı ve sosyal destek mekanizmaları sağlanmalıdır.

4) Türkiye’de Hukuki ve Kurumsal Çerçeve

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu: Çocukla ilgili tüm tedbirlerin çocuğun üstün yararı gözetilerek uygulanması gerektiğini düzenler.

Anayasa’nın 41. ve 61. maddeleri: Çocukların korunması, devletin temel görevleri arasında sayılmıştır.

Çocuk Mahkemeleri ve Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri: Çocuğun üstün yararı temelinde, özel usullerle yargılama yapar.

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Çocuğun adli süreçlerde ikinci **kez** travma yaşamaması için tek seferde ifade vermesini ve gerekli sosyal destekleri sağlar.

Sosyal Hizmet Kuruluşları: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesindeki kurumlar, çocuğun korunması ve yüksek yararının gözetilmesi için danışmanlık, barınma ve bakım hizmetleri sunar.

5) Uluslararası Belgeler

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (Madde 3): Çocukla ilgili tüm faaliyetlerde çocuğun üstün yararı öncelikli olarak dikkate alınır.

Pekin Kuralları (1985): Çocuk adalet sisteminde ceza yerine eğitici ve onarıcı tedbirlerin tercih edilmesini öngörür.

Havana Kuralları (1990): Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların eğitimi, sağlık hizmetleri ve sosyal gelişimlerinin güvence altına alınması gerektiğini vurgular.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Çocuk Hakları Bildirgesi: Çocuğun adil yargılanma ve korunma hakkını üstün yarar ilkesi çerçevesinde güvence altına alır.

6) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Psikososyal değerlendirme: Çocuğun ihtiyaçlarını, risk faktörlerini ve güçlü yönlerini analiz etmek.

Savunuculuk: Çocuğun yüksek yararının göz ardı edilmemesi için mahkemede ve kurumlar nezdinde savunuculuk yapmak.

Rehberlik: Çocuğu adli süreç boyunca bilgilendirmek ve desteklemek.

Aile danışmanlığı: Ailenin sürece katılımını sağlayarak çocuğun yüksek yararını korumak.

Takip: Çocuğun rehabilitasyon sürecini izlemek ve gelişimini raporlamak.

Çocuk Suçluluğu ve Risk Faktörleri

1) Kavramsal Çerçeve

- Çocuk suçluluğu, **18 yaşın** altındaki bireylerin kanunlarda suç olarak tanımlanmış davranışlarda bulunmasıdır.
- Bu olgu yalnızca bireysel bir sapma değil; aile, okul, sosyal çevre ve toplumsal yapıdaki sorunlarla yakından ilişkili çok boyutlu bir süreçtir.
- Çocuk suçluluğunu anlamak, yalnızca çocuğun işlediği fiili değil, onu suça iten risk faktörlerini, çevresel koşulları ve sosyal bağlamı da analiz etmeyi gerektirir.

2) Çocuk Suçluluğunun Özellikleri

- Çoğunlukla deneyimsel, anlık ve plansız davranışlardan kaynaklanır.
- Yetişkin suçluluğuna göre **daha çok** arkadaş grubu etkisi taşır.
- Sosyoekonomik koşullara duyarlıdır; yoksulluk, eğitim eksikliği, işsizlik gibi faktörlerle paralellik gösterir.
- Tekrarlama (residivizm) riski yüksektir; önleyici sosyal politikalar uygulanmadığında suça sürüklenen çocukların yetişkin suçluluğuna yönelme ihtimali artar.
- Çocukların suça sürüklenmesi, çoğu zaman kendi hak ihlalleriyle (ihmal, istismar, dışlanma) bağlantılıdır.

3) Risk Faktörleri

a) Bireysel Risk Faktörleri

Kişilik özellikleri: Düşük özdenetim, dürtüsellik, saldırganlık eğilimleri.

Psikolojik sorunlar: Depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu.

Madde bağımlılığı: Alkol ve uyuşturucu madde kullanımı.

Okul başarısızlığı: Devamsızlık, okuldan erken ayrılma, öğrenme güçlükleri.

Yaş ve cinsiyet: Özellikle ergenlik döneminde risk artar; erkek çocukların suç davranışına yönelme olasılığı daha yüksektir.

b) Aile Kaynaklı Risk Faktörleri

Aile içi şiddet ve ihmal: Fiziksel, duygusal veya cinsel istismar.

Parçalanmış aile: Boşanma, ebeveyn kaybı, ilgisiz ebeveynlik.

Ebeveyn suçluluğu: Suç geçmişi olan ailelerde çocukların suça yönelme riski yüksektir.

Ekonomik zorluklar: Yoksulluk, işsizlik, sosyal destek eksikliği.

Ebeveyn ilgisizliği: Çocuğun yaşamına rehberlik ve denetim eksikliği.

c) Okul ve Çevre Kaynaklı Risk Faktörleri

Okuldan dışlanma: Okul disiplin cezaları, başarısızlık, akran zorbalığı.

Olumsuz arkadaş çevresi: Suç davranışını modelleyen akran grupları.

Mahalle etkisi: Yüksek suç oranına sahip bölgelerde büyüme.

Sosyal dışlanma: Ayrımcılık, damgalama ve etiketlenme.

d) Toplumsal Risk Faktörleri

Yoksulluk ve gelir eşitsizliği.

Göç ve mültecilik: Uyum sorunları, ayrımcılık ve yabancılaşıma.

Kentleşme sorunları: Gecekondulaşma, sosyal izolasyon, güvensiz yaşam alanları.

Toplumda çocuk haklarının korunmaması: Sosyal politikaların yetersizliği.

Medya etkisi: Şiddet içerikli yayınların rol model oluşturmaları.

4) Çocuk Suçluluğunu Önlemede Yaklaşımlar

Önleyici sosyal politikalar: Yoksullukla mücadele, sosyal yardımlar, aile destek programları.

Eğitim desteği: Okula devamın teşvik edilmesi, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri.

Aile danışmanlığı: Aile içi iletişimi güçlendirmek, ebeveynlik becerilerini artırmak.

Akran ilişkilerinin düzenlenmesi: Sağlıklı sosyal çevre ve spor, sanat, kültürel etkinliklerle desteklenmesi.

Toplum temelli hizmetler: Çocuk ve gençlik merkezleri, danışmanlık hizmetleri, psiko-sosyal destek programları.

Onarıcı adalet: Çocuğun cezalandırılması yerine mağdurla barıştırılması, sorumluluk almasının sağlanması.

5) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Risk analizi: Çocuğun suça yönelmesine neden olan risk faktörlerini değerlendirmek.

Koruyucu hizmetler: Çocuğu suça sürüklenmeden önce destekleyici sosyal hizmet programlarına dahil etmek.

Danışmanlık: Çocuğa ve ailesine bireysel danışmanlık hizmeti sunmak.

Savunuculuk: Çocuk haklarının ihlal edilmesini önlemek için yasal süreçlerde savunuculuk yapmak.

Takip: Çocuğun okul, aile ve toplum bağlarını güçlendirmek için düzenli izleme çalışmaları yürütmek.

6) Türkiye'de Hukuki ve Kurumsal Çerçeve

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu: Çocuğun korunması, suça sürüklenmesinin önlenmesi ve destekleyici tedbirler.

Çocuk Mahkemeleri: Çocuk suçluluğunu özel usullerle ele almak için kurulmuş mahkemeler.

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Çocuğun ifade sürecinde ikinci **kez** mağdur olmasını engellemek.

Denetimli Serbestlik Müdürlükleri: Çocuklar için toplum hizmeti, danışmanlık ve eğitim tedbirleri.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Koruyucu ve destekleyici hizmetler (danışmanlık, barınma, bakım).

7) Uluslararası Perspektif

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS): Çocuk suçluluğunu önlemede çocuğun yüksek yararı ilkesi vurgulanır.

Pekin Kuralları: Çocuk suçluluğuna yönelik cezalandırıcı değil, eğitici ve onarıcı adalet yaklaşımları önerilir.

Riyad İlkeleri: Çocuk suçluluğunu önlemenin toplumsal politikalarla mümkün olacağını belirtir.

- **Havana Kuralları:** Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların eğitim ve rehabilitasyonu önceliklidir.

Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulamaları

1) Kavramsal Çerçeve

- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK), **2005 yılında** yürürlüğe girmiş olup, çocukların korunması, haklarının güvence altına alınması ve suça sürüklenen veya korunmaya muhtaç çocukların adalet sistemi içinde özel bir statüyle ele alınmasını sağlayan temel yasal düzenlemedir.
- Bu kanun, çocuğun üstün yararı ilkesine dayanır ve çocukların yalnızca cezalandırılması değil, aynı zamanda rehabilitasyonu, eğitimi ve sosyal uyumu için önleyici ve destekleyici tedbirler öngörür.
- ÇKK, çocuk adalet sistemi ile sosyal hizmet alanını doğrudan ilişkilendiren, multidisipliner bir yaklaşım sunmaktadır.

2) ÇKK'nın Temel Amaçları

- Çocuğun korunmasını sağlamak ve suç işlemesini önlemek.
- Çocukların fiziksel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimlerini güvence altına almak.
- Çocuğun aile yanında desteklenmesini öncelik haline getirmek, kurum bakımını son çare olarak görmek.
- Suça sürüklenen çocuklar için ceza yerine onarıcı adalet ve eğitici tedbirler uygulamak.
- Çocuğun toplumla bağını güçlendirmek, sosyal uyumunu desteklemek.

3) Çocuk Koruma Kanunu'nda Düzenlenen Tedbirler

a) Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler

Eğitim tedbiri: Çocuğun okula devam etmesi, mesleki eğitim alması veya rehabilitasyon amaçlı kurslara katılması sağlanır.

Sağlık tedbiri: Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığı için gerekli tedavilerin yapılması, bağımlılık tedavisine yönlendirilmesi.

Danışmanlık tedbiri: Çocuğa ve ailesine rehberlik hizmeti verilmesi, psikososyal destek sağlanması.

Bakım tedbiri: Ailesi tarafından bakımı sağlanamayan çocuğun koruma altına alınması.

Barınma tedbiri: Çocuğun güvenli bir barınma ortamına yerleştirilmesi.

b) Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Tedbirler

Ceza yerine alternatif tedbirler: Denetimli serbestlik, toplum hizmeti, gözetim programları.

Eğitim ve rehabilitasyon programları: Çocuğun yeniden topluma kazandırılması için sosyal uyum projeleri.

Uzlaştırma: Mağdur ve failin anlaşmasıyla onarıcı adaletin uygulanması.

4) ÇKK'nın Uygulama Alanları

Çocuk Mahkemeleri: Çocuklarla ilgili tüm davaların görüldüğü özel mahkemeler.

Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri: Daha ciddi suçlar için çocukların yargılandığı özel mahkemeler.

Çocuk Hakimi: Çocuğa yönelik koruyucu ve destekleyici tedbirleri karara bağlayan yargı mensubu.

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Çocuk mağdurların ifadesini tek seferde, uzman eşliğinde almayı sağlayan merkezler.

Denetimli Serbestlik Müdürlükleri: Çocuğun toplum içinde rehabilitasyonuna yönelik tedbirlerin uygulanması.

Sosyal Hizmet Kuruluşları: Çocuğa bakım, barınma, danışmanlık ve rehabilitasyon hizmetleri sunar.

5) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Sosyal inceleme raporları (SİR): Çocuğun yaşam koşulları, ailesi ve sosyal çevresi hakkında mahkemeye bilgi sunmak.

Danışmanlık: Çocuğa ve ailesine destek sağlamak, sosyal hizmet tedbirlerini planlamak.

Takip: Çocuğun aldığı tedbir kararlarının uygulanmasını izlemek ve raporlamak.

Hak savunuculuğu: Çocuğun haklarının korunması ve üstün yararının gözetilmesi için adalet sistemi içinde aktif rol almak.

Kurumlar arası işbirliği: Çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması için okul, sağlık, adalet ve sosyal hizmet kurumlarını koordine etmek.

6) Türkiye'de ÇKK Uygulamaları

Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM): Suça sürüklenen çocukların eğitici ve rehabilite edici programlara katıldığı kurumlar.

Çocuk Evleri ve Çocuk Evleri Sitesi: Kurum bakımının aile ortamına en yakın şekilde sağlandığı hizmet modeli.

Aileye dönüş projeleri: Çocuğun kurumdan ziyade ailesi yanında desteklenmesini hedefleyen programlar.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı uygulamaları: Koruma altındaki çocuklara yönelik psikososyal destek, danışmanlık ve meslek edindirme faaliyetleri.

7) Uluslararası Çerçeve ile İlişkisi

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi: Çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda ÇKK'nın temel dayanaklarından biridir.

Pekin Kuralları: Çocuk adalet sisteminde özgürlükten yoksun bırakmanın son çare olması gerektiği vurgulanır.

Riyad İlkeleri: Çocuk suçluluğunu önleyici sosyal politikaların geliştirilmesi gerektiğini belirtir.

Avrupa Çocuk Hakları Bildirgesi: Çocukların korunmasına yönelik düzenlemeleri destekler.

Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

1) Kavramsal Çerçeve

- Çocuk mahkemeleri, suça sürüklenen veya korunma ihtiyacı olan çocukların davalarının yetişkin mahkemelerinden ayrı, özel usullerle görüldüğü yargı organlarıdır.
- Bu mahkemeler, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile oluşturulmuş olup, temel hedefi çocuğun cezalandırılmasından ziyade koruyucu, eğitici ve rehabilite edici tedbirlerin uygulanmasıdır.
- Çocuk mahkemelerinde, yalnızca hukukçular değil, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve pedagoglar da görev alır. Böylece çocuğun durumu yalnızca hukuki açıdan değil, aynı zamanda sosyal, psikolojik ve gelişimsel boyutlarıyla da değerlendirilir.

2) Çocuk Mahkemelerinin Amaçları

- Çocuğun yüksek yararını korumak.
- Çocuğun işlediği fiilden bağımsız olarak onun gelişimsel, eğitsel ve sosyal ihtiyaçlarını dikkate almak.
- Eğitim ve rehabilitasyon odaklı kararlar almak.
- Çocuğun topluma yeniden kazandırılmasını sağlamak.
- Çocuğun suçla ilişkisini azaltacak koruyucu ve destekleyici tedbirler uygulamak.
- Yargı sürecinde çocuğun ikinci **kez** mağdur olmasını engellemek.

3) Çocuk Mahkemelerinin Özellikleri

- Yetişkinlerden farklı, çocuğa özgü usul ve yöntemlerle çalışır.
- Çocuk Hakimi kararları, yalnızca ceza vermeyi değil, eğitici tedbirleri de içerebilir.
- Yargılama süreci gizlidir; çocuğun kimliği korunur.
- Çocuk mahkemelerinde sosyal inceleme raporları (SİR) önemli bir rol oynar.
- Çocuğun aile ortamı, okul durumu, sosyal çevresi ve gelişimsel ihtiyaçları gözetilerek bütüncül bir değerlendirme yapılır.

4) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

a) Sosyal İnceleme ve Değerlendirme

- Çocuğun ailesi, sosyal çevresi, eğitim durumu, ekonomik koşulları ve psikososyal özellikleri hakkında Sosyal İnceleme Raporu (SİR) hazırlamak.
- Mahkemeye, çocuğun kişisel ve sosyal özelliklerine dair objektif ve bilimsel bilgi sunmak.
- Çocuğun hangi tedbirlerden faydalanabileceğini belirlemek.

b) Danışmanlık ve Destek

- Çocuğa yargılama sürecinde psikososyal destek sunmak, süreci anlamasına yardımcı olmak.
- Aileye danışmanlık yaparak çocuğun desteklenmesini sağlamak.
- Çocuğu eğitim, sağlık ve sosyal hizmet kurumlarına yönlendirmek.

c) Koruyucu ve Rehabilite Edici Müdahaleler

- Mahkemenin verdiği eğitim, sağlık, danışmanlık veya barınma tedbirlerinin uygulanmasına katkıda bulunmak.
- Çocuğun topluma uyumunu kolaylaştırmak için rehabilitasyon programlarına dahil olmasını sağlamak.
- Çocuğu riskli çevrelerden uzaklaştırarak koruyucu sosyal politikaların uygulanmasına aracılık etmek.

d) Hak Savunuculuğu

- Çocuğun üstün yararının göz ardı edilmesini engellemek için mahkeme sürecinde savunuculuk yapmak.
- Çocuğun ayrımcılığa uğramamasını, haklarının korunmasını ve damgalanmamasını sağlamak.

e) İzleme ve Raporlama

- Mahkeme kararlarının uygulanıp uygulanmadığını takip etmek.
- Çocuğun gelişimsel ilerlemesini izleyerek mahkemeye rapor sunmak.
- Çocuğun sosyal uyum sürecindeki engelleri belirleyip çözüm önerileri geliştirmek.

5) Türkiye'de Çocuk Mahkemeleri Uygulamaları

Çocuk Mahkemeleri: Küçük yaşta suç işleyen veya korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili davalara bakar.

Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri: Daha ağır suçlarda yetkilidir.

Çocuk Hakimleri: Koruyucu ve destekleyici tedbirleri uygulamaya yetkilidir.

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Çocuk mağdurların tek seferde ifade vermelerini sağlayarak ikincil travmaları önler.

Denetimli Serbestlik Birimleri: Çocukların toplum hizmeti veya danışmanlık gibi alternatif tedbirlerle desteklenmesini sağlar.

6) Uluslararası Perspektif

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (Madde 40): Çocuğun adil yargılanma hakkını güvence altına alır.

Pekin Kuralları: Çocuk adalet sisteminde eğitim ve rehabilitasyon odaklı yaklaşımları öne çıkarır.

Havana Kuralları: Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların koşullarını düzenler.

Avrupa Çocuk Hakları Bildirgesi: Çocuk mahkemelerinin kurulmasını teşvik eder.

Çocuklara Yönelik Koruyucu ve Önleyici Hizmetler

1) Kavramsal Çerçeve

- Koruyucu ve önleyici hizmetler, çocukların suça sürüklenmesini engellemek, risk faktörlerini ortadan kaldırmak ve sağlıklı gelişimlerini desteklemek amacıyla planlanan sosyal hizmet uygulamalarıdır.
- Bu hizmetler, çocukların yalnızca suç işlemesi sonrası değil, suça yönelmeden önce risklerin azaltılması ve güvenli bir ortamda büyümelerinin sağlanması bakımından önemlidir.
- Çocuk adalet sistemi içerisinde koruyucu ve önleyici hizmetler, cezalandırıcı yaklaşımlara alternatif olarak proaktif, hak temelli ve güçlendirici niteliktedir.

2) Koruyucu Hizmetlerin Temel Amaçları

- Çocuğun fiziksel, ruhsal, sosyal ve bilişsel gelişimini güvence altına almak.
- Riskli koşullar altında yaşayan çocukları suça sürüklenmeden korumak.
- Çocukların eğitim, sağlık, barınma ve sosyal güvenlik haklarını desteklemek.
- Çocukların aile ortamında sağlıklı ilişkiler kurmasını teşvik etmek.
- Toplumda çocuklara yönelik hak temelli farkındalık oluşturmak.

3) Önleyici Hizmetlerin Temel Amaçları

- Suça yönelten risk faktörlerini ortadan kaldırmak.
- Çocukların erken yaşta eğitime devamını sağlamak ve okuldan kopmalarını önlemek.
- Madde bağımlılığı, şiddet ve istismar gibi risklere karşı çocukları korumak.
- Suça sürüklenme potansiyeli olan çocuklara alternatif faaliyetler sunmak.
- Toplumda suçun ve şiddetin önlenmesine katkı sağlamak.

4) Uygulama Alanları

a) Eğitim Alanında

- Okul rehberlik servisleri ve psikolojik danışmanlık birimleri.
- Riskli bölgelerde okul terkinin önleyici projeler.
- Dezavantajlı çocuklara yönelik burs, kurs ve ücretsiz eğitim destekleri.
- Çocukların boş zamanlarını değerlendirebileceği sanat, spor ve kültürel etkinlikler.

b) Aile ve Sosyal Hizmet Alanında

- Aile danışmanlığı hizmetleri: Ebeveynlere çocuk yetiştirme ve iletişim becerileri kazandırma.
- Çocukların aile içinde ihmal ve istismarına yönelik koruyucu mekanizmalar.
- Sosyoekonomik yoksunluk yaşayan ailelere sosyal yardım ve destekler.
- Aile içi şiddetin önlenmesi için rehberlik ve psikososyal destek hizmetleri.

c) Sağlık ve Psikososyal Alan

- Madde bağımlılığının önlenmesine yönelik eğitim programları.
- Çocukların ruh sağlığını destekleyen danışmanlık ve terapi hizmetleri.
- Çocukların kriz durumlarında korunmasını sağlayan psikososyal destek birimleri.

d) Adalet ve Güvenlik Alanında

- Çocuk polisleri aracılığıyla çocuk dostu güvenlik hizmetleri.
- Çocuk mahkemeleri ve çocuk izlem merkezlerinde önleyici hizmetler.
- Denetimli serbestlik kapsamında eğitim ve rehabilitasyon programları.

e) Toplum Temelli Hizmetler

- Çocuk kulüpleri, gençlik merkezleri, sosyal hizmet merkezleri.
- STK'ların yürüttüğü çocuk koruma ve sosyal uyum projeleri.
- Belediyeler tarafından düzenlenen ücretsiz kurslar, spor ve sanat faaliyetleri.

5) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Risk değerlendirme: Çocuğun suça sürüklenmesine yol açabilecek risk faktörlerini analiz etmek.

Koruyucu hizmet planlama: Çocuğun ihtiyaçlarına uygun destek programları oluşturmak.

Danışmanlık: Çocuklara, ailelere ve öğretmenlere rehberlik etmek.

Savunuculuk: Çocuğun haklarını savunmak ve hak ihlallerine karşı kurumlar nezdinde girişimde bulunmak.

Takip: Koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkinliğini izlemek ve raporlamak.

Koordinasyon: Eğitim, sağlık, adalet ve sosyal hizmet kurumları arasında köprü görevi görmek.

6) Türkiye'de Hukuki ve Kurumsal Çerçeve

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu: Çocuklar için koruyucu ve destekleyici tedbirleri düzenler (eğitim, sağlık, danışmanlık, bakım, barınma).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Çocuk evleri, çocuk destek merkezleri, danışmanlık hizmetleri.

Milli Eğitim Bakanlığı: Okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, destekleme ve yetiştirme kursları.

Sağlık Bakanlığı: Çocuk sağlığı merkezleri, bağımlılık önleme programları.

Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlükleri: Çocuk dostu güvenlik uygulamaları.

7) Uluslararası Çerçeve

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (Madde 3 ve 19): Çocuğun üstün yararı gözetilerek korunması.

Pekin Kuralları: Suça sürüklenen çocuklarda cezalandırma yerine önleyici ve eğitici hizmetler.

Riyad İlkeleri (1990): Çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik sosyal politikaların geliştirilmesi.

Havana Kuralları: Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocuklarda dahi koruyucu hizmetlerin sağlanması.

Çocuk Suçlularla Rehabilitasyon Programları

1) Kavramsal Çerçeve

- Rehabilitasyon programları, suça sürüklenen çocukların yalnızca cezalandırılmasını değil, yeniden topluma kazandırılmasını hedefleyen sosyal hizmet uygulamalarıdır.
- Çocuk suçlularla yürütülen rehabilitasyon çalışmaları, bireyin eğitim, sağlık, psikolojik ve sosyal alanlardaki ihtiyaçlarını gözeterек suç davranışının nedenlerini ortadan kaldırmayı amaçlar.
- Bu yaklaşım, cezalandırıcı değil, onarıcı ve eğitici adalet anlayışına dayanır ve çocuğun üstün yararını merkeze alır.

2) Çocuk Suçlular İçin Rehabilitasyonun Temel Amaçları

- Çocuğun yeniden suç işlemesinin önlenmesi (residivizm riskini azaltmak).
- Eğitim ve mesleki gelişim yoluyla çocukların üretken bireyler haline gelmesi.
- Psikososyal destekle çocuğun özgüven, özdenetim ve sosyal becerilerinin artırılması.
- Çocuğun aile bağlarının güçlendirilmesi ve destekleyici bir çevreye sahip olması.
- Toplumda damgalanmanın azaltılması ve çocuğun yeniden sosyal kabul görmesi.

3) Rehabilitasyon Programlarının Türleri

a) Eğitim ve Mesleki Rehabilitasyon

- Okula dönme ve eğitime devam etme programları.
- Meslek edindirme kursları (marangozluk, tekstil, bilişim, tarım vb.).
- İŞKUR işbirliğiyle istihdam odaklı projeler.

b) Psikososyal Destek Programları

- Bireysel psikolojik danışmanlık.
- Grup terapileri ve öfke kontrol programları.
- Madde bağımlılığı tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri (AMATEM yönlendirmeleri).
- Sosyal beceri geliştirme çalışmaları (iletişim, problem çözme, çatışma yönetimi).

c) Aileye Yönelik Rehabilitasyon

- Aile danışmanlığı ve rehberlik programları.
- Ebeveynlik becerilerini geliştirme eğitimleri.
- Ailenin çocuğa destek olabilmesi için ekonomik ve psikososyal yardımlar.

d) Toplum Temelli Rehabilitasyon

- Çocuğun sosyal faaliyetlere katılımını teşvik eden kültürel, sanatsal ve sportif programlar.
- STK ve belediyeler tarafından yürütülen sosyal uyum projeleri.
- Onarıcı adalet kapsamında mağdur-fail uzlaştırma programları.

4) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

İhtiyaç analizi: Çocuğun bireysel, ailesel ve çevresel durumunu değerlendirmek.

Müdahale planlama: Çocuğun eğitim, sağlık, psikososyal ve mesleki ihtiyaçlarına uygun rehabilitasyon planı hazırlamak.

Danışmanlık: Çocuğa bireysel ve grup görüşmeleriyle destek olmak.

Aileyle çalışma: Aileyi sürece dahil ederek çocuğun evde de desteklenmesini sağlamak.

Savunuculuk: Çocuğun eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimini kolaylaştırmak.

İzleme: Program sürecini takip ederek gelişmeleri raporlamak.

5) Türkiye'de Kurumsal Çerçeve ve Uygulamalar

Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM): Suça sürüklenen çocukların rehabilite edilmesi amacıyla hizmet verir.

Çocuk Eğitimevleri: Eğitim odaklı, özgürlüğü sınırlı ama rehabilitasyon amaçlı kurumlar.

Denetimli Serbestlik Müdürlükleri: Çocukların toplum içinde gözetim altında tutulmasını ve rehabilitasyonunu sağlar.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Psikososyal destek, danışmanlık ve sosyal yardım mekanizmaları sunar.

Milli Eğitim Bakanlığı: Okula dönüş, mesleki eğitim ve telafi eğitimleri.

6) Uluslararası Perspektif

Pekin Kuralları: Çocuk suçluların cezalandırılması yerine rehabilite edilmesini önerir.

Havana Kuralları: Özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocukların eğitim ve rehabilitasyon haklarını güvence altına alır.

Riyad İlkeleri: Çocuk suçluluğunu önlemede sosyal politikaların önemini vurgular.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (Madde 40): Çocuğun eğitimi, sosyal gelişimi ve topluma entegrasyonu ön planda tutulmalıdır.

Aile, Okul ve Toplum İşbirliği

1) Kavramsal Çerçeve

- Aile, okul ve toplum işbirliği, çocuğun sağlıklı gelişimini desteklemek, suç davranışına yönelmesini engellemek ve rehabilitasyon sürecinde kalıcı sonuçlar elde etmek için kritik bir yapı taşıdır.
- Çocuğun hayatında aile, ilk sosyalizasyon ortamı; okul, eğitim ve toplumsal değerlerin kazanıldığı alan; toplum ise geniş sosyal destek ağlarını sunar. Bu üçlü yapının eşgüdümü sağlanmadığında çocuk, risk faktörleriyle baş edemeyip suça sürüklenebilir.
- Çocuk adalet sisteminde bu işbirliği, yalnızca suç sonrası değil, önleyici ve koruyucu hizmetler bakımından da büyük önem taşır.

2) Ailenin Rolü

Temel destek sistemi: Çocuğun duygusal, ekonomik ve sosyal açıdan ilk dayanağıdır.

Model olma: Ebeveynlerin değerleri, davranışları ve tutumları, çocuğun sosyalizasyonunu şekillendirir.

Koruma ve gözetim: Çocuğun ihmal ve istismardan uzak, güvenli bir ortamda yetişmesi.

Rehabilitasyon sürecine katılım: Suça sürüklenen çocukla yürütülen tedbirlerde ailenin sürece aktif katılımı.

Ebeveynlik becerileri: Aile danışmanlığı ve eğitimlerle ebeveynlerin çocuk yetiştirmede güçlendirilmesi.

3) Okulun Rolü

Eğitim ve yönlendirme: Çocuğun akademik başarısı, toplumsal uyumunu doğrudan etkiler.

Rehberlik hizmetleri: Psikolojik danışmanlık, akran ilişkileri ve sosyal becerilerin geliştirilmesi.

Erken uyarı sistemi: Okul devamsızlığı, başarısızlık ve davranış sorunlarını erken tespit ederek müdahale etmek.

Sosyal etkinlikler: Spor, sanat, bilim ve kültürel faaliyetler aracılığıyla çocukların suça yönelmesini önlemek.

Aile ile işbirliği: Öğretmen, rehberlik servisi ve ebeveynler arasında düzenli iletişim.

4) Toplumun Rolü

Sosyal destek mekanizmaları: Belediyeler, STK'lar, gençlik merkezleri ve sosyal hizmet kurumları aracılığıyla çocuklara destek sağlamak.

Toplum temelli projeler: Çocukların katılabileceği sosyal sorumluluk ve gönüllülük faaliyetleri.

Damgalamayı önleme: Suça sürüklenen çocuklara yönelik önyargıların azaltılması.

Farkındalık çalışmaları: Çocuk hakları, çocuk istismarı ve ihmaline karşı bilinçlendirme kampanyaları.

- İstihdam olanakları: Mesleki eğitim ve iş fırsatlarıyla gençlerin topluma entegrasyonunu desteklemek.

5) Aile-Okul-Toplum İşbirliğinin Önemi

- Çocuğun yalnızca bireysel değil, sosyal çevresiyle birlikte desteklenmesini sağlar.
- Çocuğun eğitime devamı ve sosyal uyumu teşvik edilir.
- Suç tekrarının önlenmesinde koruyucu faktör oluşturur.
- Çocuğun topluma kazandırılması sürecinde ortak sorumluluk bilinci geliştirilir.
- Aile, okul ve toplumun birlikte hareket etmesi, çocuk adalet sisteminde alınan tedbirlerin kalıcılığını artırır.

6) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Koordinatör: Aile, okul ve toplum kurumları arasında işbirliğini sağlamak.

Danışman: Ailelere, öğretmenlere ve toplumsal aktörlere çocukla iletişim konusunda rehberlik etmek.

Savunucu: Çocuğun eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimini güvence altına almak.

Arabulucu: Çocukla aile veya okul arasında yaşanan sorunlarda çözüm üretmek.

Eğitici: Çocuğa ve çevresine sosyal beceri, hak bilinci ve problem çözme becerileri kazandırmak.

Takipçi: Uygulanan koruyucu ve destekleyici tedbirlerin çocuğun gelişimine etkisini izlemek.

7) Türkiye’de Hukuki ve Kurumsal Çerçeve

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu: Çocuğa yönelik eğitim, danışmanlık, sağlık, bakım ve barınma tedbirlerini düzenler.

Milli Eğitim Bakanlığı: Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Aile danışmanlık merkezleri, çocuk evleri ve çocuk destek merkezleri.

Belediyeler ve STK’lar: Çocuk kulüpleri, sosyal sorumluluk projeleri, gençlik merkezleri.

Denetimli Serbestlik Birimleri: Çocukların eğitim ve toplum hizmeti programlarına yönlendirilmesi.

8) Uluslararası Çerçeve

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (Madde 3, 28, 29): Çocuğun üstün yararı, eğitim hakkı ve toplumsal gelişim vurgulanır.

Pekin Kuralları: Çocuğun toplumsal bağlarının güçlendirilmesini önerir.

Riyad İlkeleri: Çocuk suçluluğunu önlemede aile, okul ve toplum işbirliğinin kritik rolünü belirtir.

Avrupa Konseyi Çocuk Dostu Adalet İlkeleri: Çocukların adalet sisteminde sosyal çevreleriyle birlikte desteklenmesini öngörür.

ADLİ RAPOR HAZIRLAMA VE SAVUNUCULUK

Adli Sosyal İnceleme Raporlarının Tanımı ve Önemi

1) Kavramsal Çerçeve ve Tanım

- Adli sosyal inceleme raporu (SİR), adli makamların (mahkeme, savcılık, çocuk hâkimliği vb.) talebi üzerine sosyal hizmet uzmanı tarafından hazırlanan, bireyin sosyal, ekonomik, kültürel ve psikososyal durumunu çok yönlü olarak değerlendiren, aynı zamanda bireyin gereksinimlerini, risk ve koruyucu faktörlerini ortaya koyan bilimsel nitelikli bir belgedir.
- Bu rapor, yalnızca kişinin işlediği iddia edilen fiile değil; o fiilin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan aile, çevre, eğitim, sağlık ve sosyal bağlamlara da ışık tutar. Böylece sadece suçun değil, suçun toplumsal ve bireysel nedenlerinin anlaşılmasına katkı sağlar.
- SİR, adalet sisteminde alınacak kararların çocuğun üstün yararı, toplumsal fayda ve onarıcı adalet anlayışı doğrultusunda verilmesine aracılık eden temel araçlardan biridir.

2) Hukuki Dayanak ve Yetki Çerçevesi

- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, çocuklarla ilgili koruyucu ve destekleyici tedbirlerin belirlenmesinde SİR'in hazırlanmasını zorunlu hale getirmiştir.
- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) kapsamında, mahkemelerin ihtiyaç duyduğu durumlarda sosyal inceleme raporları, uzman görüşü niteliğinde bilirkişi raporu olarak kullanılabilir.
- 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu, aile içi şiddet vakalarında sosyal inceleme raporlarının mağdurun korunması için alınacak tedbirlere gerekçe oluşturmasını sağlar.
- Bilirkişilik Kanunu çerçevesinde sosyal hizmet uzmanlarının kendi mesleki bilgi alanlarıyla sınırlı kalmak koşuluyla rapor hazırlaması düzenlenmiştir.

3) Adli Sosyal İnceleme Raporunun Amaçları

Karar mercilerine kanıta dayalı bilgi sağlamak: Hakim ve savcıların yalnızca yasal metinlere değil, bireyin sosyal koşullarına göre de karar vermesine zemin hazırlamak.

Çocuğun üstün yararını gözetmek: Çocuk adalet sisteminde, cezalandırma yerine eğitici ve koruyucu tedbirlerin uygulanabilmesi için somut öneriler sunmak.

Onarıcı adaletin uygulanmasını kolaylaştırmak: Suç mağduru, fail ve toplum arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi için uygulanabilir müdahale seçenekleri önermek.

Suçun tekrarını önlemek: Bireyin yeniden suç işlememesi için eğitim, psikososyal destek ve toplumsal katılım alanlarında tedbirler önererek residivizmle mücadeleye katkı sağlamak.

Kaynakların etkin kullanılmasını sağlamak: Kamu kurumlarının sosyal hizmet, eğitim, sağlık ve istihdam olanaklarını hangi çocuğa hangi düzeyde sunması gerektiğine ilişkin yönlendirici olmak.

4) Sosyal İnceleme Raporunun İçeriği ve Yapısı

Kimlik ve dosya bilgileri: Dosya numarası, raporun tarihi, mahkeme bilgileri, raporu hazırlayan uzmanın adı.

Raporun amacı: Mahkeme veya ilgili kurumun sorularına yanıt verilmesi.

Yöntem: Görüşmeler (çocuk, aile, öğretmen, sosyal çevre), ev ziyareti, dosya inceleme, gözlem, sağlık ve eğitim kayıtları gibi veri toplama yolları.

Aile ve sosyal çevre bilgileri: Ailenin yapısı, sosyoekonomik durumu, ebeveyn-çocuk ilişkisi, destek mekanizmaları.

Eğitim ve mesleki yaşam: Çocuğun okul başarısı, okul devamı, iş deneyimi.

Sağlık ve ruh sağlığı durumu: Fiziksel sağlık, varsa psikiyatrik tanılar, bağımlılık öyküsü.

Suçla ilişki ve olay bağlamı: Suç davranışının nasıl geliştiği, hangi çevresel faktörlerin etkili olduğu.

Risk ve koruyucu faktörler: Suçun tekrarlanma ihtimali ve çocuğu olumlu yönde destekleyen unsurlar.

Değerlendirme: Uzmanın gözlemlerine dayalı bütüncül analiz.

Öneriler: Eğitim, danışmanlık, sağlık, bakım veya barınma tedbirleri; denetimli serbestlik uygulamaları; aile danışmanlığı gibi somut çözüm önerileri.

5) Adli Sosyal İnceleme Raporlarının Önemi

Hukuki kararların niteliğini artırır: Kararların yalnızca hukuka değil, aynı zamanda sosyal bağlama dayalı olmasını sağlar.

Çocuğun üstün yararını güvence altına alır: Çocuğun cezalandırılmak yerine eğitici ve koruyucu tedbirlerle desteklenmesine imkân tanır.

Multidisipliner çalışmayı teşvik eder: Sosyal hizmet uzmanı, psikolog, pedagog ve hukukçular arasında işbirliğini artırır.

Toplumsal uyumu destekler: Çocuğun topluma kazandırılmasına yönelik sosyal uyum projelerine yönlendirilmesine katkı sağlar.

Önyargıları azaltır: Çocuğu yalnızca "suçlu" değil, toplumsal koşulların ürünü bir birey olarak görmeyi teşvik eder.

6) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Bilgi toplamak: Çocuğun yaşam koşullarını, ailesini, sosyal çevresini objektif biçimde değerlendirmek.

Objektif rapor sunmak: Yargısız, önyargısız, bilimsel temellere dayalı rapor hazırlamak.

Savunuculuk yapmak: Çocuğun haklarının göz ardı edilmemesi için raporda çocuğun yararını ön plana çıkarmak.

Danışmanlık: Çocuğa ve ailesine sosyal hizmetlerden nasıl yararlanabilecekleri konusunda rehberlik yapmak.

Takip: Mahkeme kararlarının uygulanıp uygulanmadığını izlemek ve yeni ihtiyaçlar doğduğunda ek rapor sunmak.

Rapor Hazırlama Süreci: Veri Toplama, Analiz, Değerlendirme ve Öneriler

1) Kavramsal Çerçeve

- Adli sosyal inceleme raporlarının hazırlanması, yalnızca yazılı bir metin oluşturma süreci değildir; sistematik, bilimsel ve etik temellere dayalı bir araştırma–analiz–öneri döngüsüdür.
- Bu süreçte sosyal hizmet uzmanı, bireyin yaşam koşullarını, aile ve çevresel etkenleri, eğitim ve sağlık durumunu, suça sürüklenme ya da mağdur olma bağlamlarını derinlemesine değerlendirir ve elde ettiği verileri objektif, kanıta dayalı ve bütüncül bir rapora dönüştürür.
- Sürecin her aşaması (veri toplama, analiz, değerlendirme ve öneri geliştirme) kendi içinde titizlikle planlanmalı ve raporun güvenilirliğini artıracak etik ve metodolojik standartlar gözetilmelidir.

2) Veri Toplama Süreci

Amaç ve kapsamın netleştirilmesi: Mahkemenin sevk sorularına göre hangi bilgilerin toplanacağı belirlenir.

Görüşmeler: Çocuk, aile üyeleri, öğretmenler, sosyal çevre, gerektiğinde mağdur veya kurum temsilcileri ile yapılandırılmış görüşmeler yapılır.

Ev ziyaretleri: Çocuğun yaşam koşullarını yerinde gözlemlemek amacıyla ev ortamı incelenir.

Okul ve işyeri gözlemleri: Eğitim ve mesleki hayatına ilişkin bilgiler doğrudan ilgili kurumlardan alınır.

Dosya incelemesi: Adli belgeler, önceki raporlar, sağlık ve eğitim kayıtları.

Standart ölçme araçları: Risk–ihtiyaç analiz ölçekleri, davranış gözlem formları, psikososyal tarama testleri.

Etik kurallar: Bilgilendirilmiş onam alınır, gizlilik ilkesi gözetilir ve ikincil mağduriyet yaratmamak için çocuk dostu görüşme teknikleri kullanılır.

3) Analiz Süreci

Veri sınıflandırması: Toplanan veriler temalar halinde (aile, eğitim, sağlık, çevre, suç bağlamı, risk/koruyucu faktörler) organize edilir.

Karşılaştırma: Farklı kaynaklardan gelen bilgiler tutarlılık açısından karşılaştırılır (üçleme/triangulation).

Kuramsal çerçeve: Veriler sosyal öğrenme, risk-ihtiyaç-uygunluk modeli (RNR), ekolojik yaklaşım gibi kuramsal perspektiflerle yorumlanır.

Risk ve koruyucu etkenlerin belirlenmesi: Suça sürüklenmeyi artıran faktörler (yoksulluk, aile içi şiddet, akran etkisi) ile koruyucu unsurlar (destekleyici aile, okul bağlılığı, toplumsal kaynaklar) dengeli biçimde analiz edilir.

Neden-sonuç ilişkileri: Olayın ortaya çıkışında hangi bireysel, ailesel ve toplumsal süreçlerin rol oynadığı açıklanır.

4) Değerlendirme Süreci

Bütüncül analiz: Çocuğun/olgunun yaşam öyküsü, mevcut durumu ve gelecek riskleri tek çerçevede birleştirilir.

Güçlü yönler ve fırsatlar: Çocuğun ilgi alanları, yetenekleri, destekleyici ilişkileri ve potansiyelleri vurgulanır.

Zayıf yönler ve tehditler: Çocuğun eğitimden kopma, bağımlılık, suça karışan akranlarla ilişkiler gibi zayıf alanları tanımlanır.

Sınırlılıklar: Verilerin eksikliği, görüşmeye katılmayan aile üyeleri, sınırlı gözlem süresi gibi faktörler raporda açıkça belirtilir.

Çocuğun üstün yararı ilkesi: Değerlendirmede her zaman çocuğun gelişimini, güvenliğini ve geleceğini korumak ön planda tutulur.

5) Öneriler ve Müdahale Planı

Somut ve uygulanabilir öneriler: Öneriler net, ölçülebilir ve kurum sorumluluklarıyla birlikte belirtilir.

Eğitim tedbirleri: Okula devamın sağlanması, meslek edindirme kursları, destekleme programlarına katılım.

Sağlık tedbirleri: Ruh sağlığı desteği, bağımlılık tedavisi, düzenli sağlık kontrolleri.

Danışmanlık tedbirleri: Çocuğun ve ailesinin psikososyal danışmanlık hizmeti alması.

Bakım ve barınma tedbirleri: Gerekğinde çocuk evleri veya destek merkezlerine yönlendirilmesi.

Toplum temelli rehabilitasyon: Spor, sanat, kültürel faaliyetlere katılım; onarıcı adalet uygulamaları (uzlaştırma).

Aile desteği: Aileye ebeveynlik becerileri eğitimi, ekonomik destek ve sosyal yardımlar.

Takip ve izleme: Rapor önerilerinin hangi kurum tarafından, hangi sürede, nasıl izleneceğinin belirtilmesi.

6) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Araştırmacı: Veri toplama ve analiz sürecinde bilimsel yöntemler kullanan uzman.

Değerlendirici: Riskleri ve ihtiyaçları objektif şekilde ortaya koyan tarafsız gözlemci.

Savunucu: Çocuğun üstün yararını korumak için hak temelli öneriler geliştiren meslek elemanı.

Koordinatör: Eğitim, sağlık, adalet ve sosyal hizmet kurumlarını bir araya getiren köprü aktör.

İzleyici: Kararların uygulanmasını takip eden ve gerektiğinde ek rapor hazırlayan profesyonel.

Çocuklar, Kadınlar, Engelliler ve Risk Gruplarına Yönelik Özel Raporlama Süreçleri

1) Kavramsal Çerçeve

- Adli sosyal inceleme raporları, her birey için standart bir yapı izlemekle birlikte, çocuklar, kadınlar, engelliler ve diğer risk grupları söz konusu olduğunda özel yöntem ve içerik farklılıkları gerektirir.
- Bu gruplar, adalet sistemi içinde ikincil mağduriyete, ayrımcılığa veya hak kayıplarına daha açık oldukları için raporların hazırlanmasında hak temelli, duyarlı ve bütüncül bir yaklaşım benimsenmelidir.
- Sosyal hizmet uzmanı, rapor yazımında yalnızca olguyu değil, bireyin sosyo-kültürel bağlamını, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini, engellilikten doğan dezavantajları ve kırılabilirlik faktörlerini de görünür kılmalıdır.

2) Çocuklara Yönelik Özel Raporlama Süreci

Çocuğun üstün yararı ilkesi: Raporun her aşamasında çocuğun gelişimi, güvenliği ve eğitim hakkı merkeze alınır.

Çocuk dostu görüşme teknikleri: Basit, anlaşılır dil kullanılır; görüşme süresi yaşına uygun şekilde planlanır.

İkincil travmanın önlenmesi: Özellikle istismar vakalarında, tekrar tekrar ifade alınmaması; mümkünse Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) kayıtlarından yararlanılması.

Aile ve çevre analizi: Çocuğun sosyal destek sistemleri, okul bağlılığı, akran ilişkileri detaylı incelenir.

Risk ve koruyucu faktörler: Suça sürüklenme veya mağduriyet ihtimali analiz edilir; eğitim, sağlık ve sosyal hizmet tedbirleri önerilir.

Öneriler: Eğitim tedbiri, danışmanlık tedbiri, aile danışmanlığı, koruyucu hizmetler.

3) Kadınlara Yönelik Özel Raporlama Süreci

Toplumsal cinsiyet duyarlılığı: Kadının yaşadığı sorunların patriyarkal yapı ve toplumsal eşitsizliklerle ilişkisi değerlendirilir.

Şiddet ve istismar vakaları: Aile içi şiddet, cinsel saldırı, ekonomik şiddet gibi boyutların görünür kılınması; 6284 sayılı Kanun kapsamında koruma tedbirleri için gerekçeler oluşturulması.

Risk değerlendirmesi: Kadının güvenlik durumu, faille ilişkisi, barınma ve ekonomik bağımsızlık ihtiyacı.

Gizlilik ve güvenlik: Failin erişimine açık rapor ifadelerinden kaçınılmalı, kadın ve çocukların adres, telefon gibi bilgileri gizlenmelidir.

Öneriler: Sığınma evi, geçici maddi yardım, psikososyal danışmanlık, meslek edindirme kursları.

4) Engellilere Yönelik Özel Raporlama Süreci

Erişilebilir görüşme yöntemleri: İşitme engelli bireyler için işaret dili tercümanı, görme engelliler için betimleyici dil, zihinsel engelliler için sadeleştirilmiş ifadeler.

Makul düzenleme: BM Engelli Hakları Sözleşmesi (CRPD) doğrultusunda, adalet sistemine erişimin önündeki engeller raporda belirtilir.

Aile ve bakım ilişkileri: Engelli bireyin bakımını üstlenen kişiler, bağımlılık düzeyi, bakım desteğinin yeterliliği değerlendirilir.

Hak ihlalleri: Eğitim, istihdam ve sağlık alanlarında engelli bireyin maruz kaldığı ayrımcılıklar somut biçimde rapora yansıtılır.

Öneriler: Korumalı işyerleri, sosyal yardım, bakım hizmetleri, rehabilitasyon merkezlerine yönlendirme.

5) Diğer Risk Gruplarına Yönelik Raporlama Süreci

a) Yaşlılar

- Fiziksel sağlık, bakım gereksinimleri, ekonomik bağımsızlık, aile ilişkileri.
- İhmal ve istismar (ekonomik sömürü, yalnız bırakma, bakım reddi).
- Öneriler: Evde bakım hizmetleri, huzurevi, sosyal yardım ve sağlık destekleri.

b) Göçmen ve Mülteciler

- Dil ve kültür farklılıklarının iletişim sürecine etkisi.
- Yasal statü ve hizmetlere erişimde engeller.
- Ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve sosyal dışlanma riskleri.
- Öneriler: Tercüman desteği, sosyal uyum projeleri, dil kursları.

c) Bağımlılar

- Madde kullanımı öyküsü, tedavi geçmişi, relaps (tekrar kullanım) riski.
- Aile desteğinin düzeyi, rehabilitasyon programlarına katılım motivasyonu.
- Öneriler: AMATEM, psikososyal rehabilitasyon, denetimli serbestlik tedavisi.

d) Mağdurlar (özellikle cinsel suç mağdurları)

- Psikolojik travma, sosyal damgalanma ve güvenlik riskleri.
- İfade alma sürecinde çocuğun veya kadının tekrar travmatize edilmemesi.
- Öneriler: Psikososyal danışmanlık, mağdur destek merkezleri (ŞÖNİM, MOR), güvenli barınma.

6) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü

Hak savunucusu: Kırılgan grupların adalet sürecinde haklarının korunmasını sağlamak.

Aracı: Mahkeme, aile, okul, sağlık ve sosyal hizmet kurumları arasında koordinasyonu yürütmek.

Danışman: Risk gruplarına hizmet sunan kurumlara uygun çözüm önerileri geliştirmek.

İzleyici: Mahkeme kararlarının uygulanmasını izleyerek ek raporlarla süreci güncellemek.

Eğitici: Aileleri ve bireyleri hakları, hizmetlere erişim yolları konusunda bilgilendirmek.

Bilirkişilik Rolü ve Mahkemelerde Uzman Görüşü Sunma

1) Kavramsal Çerçeve

- Bilirkişilik, adli mercilerin ihtiyaç duyduğu teknik veya uzmanlık gerektiren konularda, konuya hâkim uzmanların görüş bildirmesidir. Sosyal hizmet uzmanları da kendi mesleki alanlarına ilişkin değerlendirme-lerde bilirkişi sıfatıyla mahkemelere katkı sunabilir.
- Uzman görüşü sunma, sosyal hizmet uzmanının bilimsel, mesleki bilgi ve deneyimlerini kullanarak mahkemeye olgunun sosyal, psikososyal ve çevresel boyutları hakkında açıklama yapmasıdır.
- Sosyal hizmet uzmanı, mahkemede tarafsız bir uzman olarak hareket eder; amacı taraflardan birini savunmak değil, mahkemenin adil karar vermesine yardımcı olmaktır.

2) Hukuki Dayanaklar

- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK), bilirkişilerin görev almasını düzenler ve mahkemelerin uzmanlık gerektiren konularda bilirkişi raporu almasını zorunlu kılar.
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, çocuklara ilişkin davalarda sosyal inceleme raporunun hazırlanmasını düzenler; bu kapsamda sosyal hizmet uzmanları bilirkişilik görevini yerine getirir.
- Bilirkişilik Kanunu (6754), bilirkişilik faaliyetlerinin esaslarını, etik kurallarını ve sorumluluklarını tanımlar.
- Uluslararası standartlar (BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, Pekin Kuralları, Havana Kuralları), çocuk ve kırılgan grupların davalarında sosyal hizmet uzmanlarının rolünü güçlendirir.

3) Sosyal Hizmet Uzmanının Bilirkişilik Rolü

Objektif bilgi sunma: Olguya ilişkin sosyal ve psikososyal koşulları bilimsel verilerle açıklamak.

Çocuğun üstün yararını koruma: Çocuk adalet sistemi bağlamında mahkemeye yönlendirici öneriler sunmak.

Hak ihlallerini görünür kılma: Kadın, çocuk, engelli, yaşlı ve göçmen gibi kırılgan grupların yaşadığı hak kayıplarını somutlaştırmak.

Risk ve ihtiyaç analizi: Bireyin yeniden suç işleme ihtimali, sosyal destek sistemleri, rehabilitasyon gereksinimleri hakkında değerlendirme yapmak.

Müdahale planı geliştirme: Eğitim, sağlık, danışmanlık, bakım ve rehabilitasyon tedbirlerine ilişkin uygulanabilir öneriler sunmak.

4) Uzman Görüşü Sunma Süreci

a) Hazırlık Aşaması

- Dosya ve belgelerin incelenmesi, raporun kapsamının netleştirilmesi.
- Görüşme ve gözlem yoluyla veri toplama.
- Etik kurallar gereği, tarafsızlık ve gizlilik ilkelerine bağlı kalma.

b) Rapor Sunma Aşaması

- Sosyal inceleme raporunun bilimsel ve anlaşılır bir dille yazılması.
- Mahkeme sorularına net, doğrudan ve ölçülü yanıt verilmesi.
- Gereksiz ayrıntı ve yorumlardan kaçınılması, kanıt–yorum ayrımının açık tutulması.

c) Mahkemede Sözlü Beyan

- Hakim veya savcının sorularına tarafsız, açıklayıcı ve mesleki etik çerçevesinde cevap verme.
- Raporda yer alan verileri anlaşılır kılmak için basit ve teknik olmayan dil kullanma.
- Çocuğun, kadının veya risk gruplarının haklarını savunurken hak temelli ve bilimsel açıklamalar sunma.

5) Etik ve Mesleki Sorumluluklar

Tarafsızlık: Bilirkişi, taraflardan birinin lehine ya da aleyhine hareket etmez, yalnızca gerçeğe uygun bilgiyi sunar.

Yetki sınırlarına uyma: Sosyal hizmet uzmanı psikiyatrik tanı koyamaz, tıbbi değerlendirme yapamaz; yalnızca sosyal bağlamı yorumlar.

Gizlilik: Kişisel bilgileri mahkemede gerekli olan kadar paylaşır; gereksiz ayrıntılarla kişinin mahremiyetini ihlal etmez.

Şeffaflık: Raporun sınırlılıklarını ve elde edilemeyen bilgileri açıkça belirtir.

Çocuğun üstün yararı: Çocuk dosyalarında her zaman bu ilke gözetilir, ikinci **kez** mağduriyet yaratacak ifadelerden kaçınılır.

6) Bilirkişiliğin Mahkemelere Katkısı

- Hakim ve savcılara yalnızca hukuki değil, sosyal ve psikososyal bağlamda da karar alma imkânı sağlar.
- Kırılgan grupların haklarının korunmasında kanıta dayalı zemin oluşturur.
- Kararların bireyselleştirilmesine ve orantılı, ölçülü tedbirlerin uygulanmasına katkı sağlar.
- Ceza adalet sistemi içerisinde önleyici ve rehabilite edici yaklaşımların benimsenmesini kolaylaştırır.

Savunuculuk: Mağdurların Haklarının Korunması ve Güçlendirilmesi

1) Kavramsal Çerçeve

- Savunuculuk, sosyal hizmet uzmanının bireylerin ve grupların haklarını görünür kılma, bu hakların korunmasını sağlama ve ihlalleri önleme amacıyla yürüttüğü profesyonel süreçtir.
- Adli sosyal hizmet bağlamında savunuculuk, özellikle mağdurların adalet sisteminde ikinci **kez** mağdur edilmemesi, haklarının güvence altına alınması ve psikososyal olarak güçlendirilmeleri için kritik bir işlev görür.
- Bu yaklaşım, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde eşitlik, adalet ve hak temelli hizmetlerin geliştirilmesi yönünde politika önerilerini de içerir.

2) Savunuculuğun Temel Amaçları

- Mağdurun haklarının korunması ve ihlal edilmesinin önlenmesi.
- Mağdurun adalet sisteminde aktif özne olarak yer alması, edilgen bir konumda kalmaması.
- Mağdurun psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan güçlendirilmesi.
- Adalet sisteminde mağdurun sesinin duyurulması ve karar mekanizmalarına katılımının sağlanması.
- İkincil mağduriyetin (ör. tekrar tekrar ifade verme, yargılama sürecinde damgalanma) önlenmesi.
- Mağdurun toplumsal uyumunun kolaylaştırılması ve destek ağlarının güçlendirilmesi.

3) Savunuculuk Türleri

a) Bireysel Savunuculuk

- Mağdurun adli süreçte bilgilendirilmesi (hakları, süreçler, başvuru yolları).
- İfade ve beyan süreçlerinde mağdurun yanında yer alarak güven vermek.
- Gerekli durumlarda mağdurun sosyal hizmet, sağlık, barınma ve güvenlik hizmetlerine yönlendirilmesi.

b) Kurumsal Savunuculuk

- Mağdurlara hizmet sunan kurumların (ŞÖNİM, MOR, ÇİM, sosyal hizmet merkezleri) daha erişilebilir ve etkili hale gelmesini sağlamak.
- Kurumlar arası koordinasyonu artırmak, bilgi akışını güçlendirmek.

c) Politik Savunuculuk

- Mevzuattaki eksikliklerin görünür kılınması ve yasal düzenlemelerin geliştirilmesi için öneriler sunmak.
- Toplumsal farkındalık kampanyalarıyla mağdur haklarının tanıtılması.
- Hak temelli politikaların yaygınlaştırılması için sivil toplum örgütleri ve meslek örgütleriyle işbirliği yapmak.

4) Mağdur Haklarının Korunması

Bilgilendirilme hakkı: Mağdur, sürecin tüm aşamalarında açık ve anlaşılır biçimde bilgilendirilmelidir.

Güvenlik hakkı: Failden korunma, gizlilik tedbirleri, uzaklaştırma kararları.

Psikososyal destek hakkı: Mağdura travma sonrası destek, psikolojik danışmanlık, rehabilitasyon hizmetleri sağlanmalıdır.

Adil yargılanma hakkı: Mağdurun ifadesi güvenli ortamda alınmalı, tekrar travmatize edilmemelidir.

Tazminat ve telafi hakkı: Uğranılan zararın karşılanması için gerekli hukuki mekanizmaların işletilmesi.

Onarıcı adalet hakkı: Mağdurun zararının giderilmesine yönelik, fail ile uzlaştırma ve telafi süreçlerine katılma hakkı.

5) Güçlendirme Yaklaşımları

Psikososyal güçlendirme: Mağdurun özgüvenini artırma, travma sonrası baş etme becerilerini geliştirme.

Ekonomik güçlendirme: Sosyal yardımlar, meslek edindirme, istihdam projeleri ile mağdurun bağımsızlığını destekleme.

Eğitimsel güçlendirme: Haklarını bilmesi için eğitim programlarına katılım; özellikle kadın ve çocuklar için hak farkındalığını artırma.

Toplumsal güçlendirme: Destek grupları, STK projeleri ve sivil katılım yoluyla mağdurun yalnız hissetmemesini sağlama.

Hukuki güçlendirme: Avukat desteği, mağdur destek merkezleri aracılığıyla hukuki sürecin kolaylaştırılması.

6) Sosyal Hizmet Uzmanlarının Savunuculuk Rolü

Hak temelli danışman: Mağdura haklarını açık ve anlaşılır biçimde anlatmak.

Aracı: Mağduru sosyal hizmet, sağlık, güvenlik ve istihdam kurumlarına yönlendirmek.

Savunucu: Mahkeme ve kurumlarda mağdurun haklarının göz ardı edilmemesi için ısrarcı olmak.

Psikososyal destekçi: Travma sonrası mağdurun yeniden güçlenmesini sağlamak.

Politika aktörü: Mevzuatın geliştirilmesi ve kamu politikalarının iyileştirilmesi için mesleki raporlar hazırlamak.

7) Türkiye’de Uygulamalar

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM): Kadın ve çocuk mağdurlara psikososyal, hukuki ve barınma desteği sağlar.

Mağdur Hakları Daire Başkanlığı: Adalet Bakanlığı bünyesinde mağdur haklarını güçlendirmek için çalışmalar yürütür.

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Çocuk mağdurların tek seferde ifade vermesini sağlayarak ikincil mağduriyetin önlenmesini hedefler.

Sosyal Hizmet Merkezleri: Aile danışmanlığı, ekonomik destek, psikososyal hizmet sunar.

8) Uluslararası Standartlar

BM Mağdur Hakları Bildirgesi (1985): Mağdurların adalete erişim, tazminat, destek ve güvenlik haklarını güvence altına alır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: Adil yargılanma ve ayrımcılığa uğramama hakkı.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (Madde 39): Çocuk mağdurlar için rehabilitasyon ve toplumsal entegrasyon.

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW): Kadın mağdurların korunması ve güçlendirilmesi.

Etik İlkeler ve Gizlilik

1) Kavramsal Çerçeve

- Adli sosyal hizmette rapor hazırlama süreci, yalnızca teknik bir veri toplama ve değerlendirme süreci değil; aynı zamanda etik sorumlulukları, gizlilik ilkelerini ve mesleki değerleri kapsayan bir uygulamadır.
- Sosyal hizmet uzmanı, mahkemeler ve adli kurumlar için rapor hazırlarken, hem bireyin haklarını korumak hem de adalet sistemine objektif bilgi sunmak gibi ikili bir sorumluluk taşır.
- Bu nedenle etik ilkeler ve gizlilik, raporun güvenilirliği, geçerliliği ve mağdurların haklarının korunması açısından temel bir gereklilik olarak görülür.

2) Temel Etik İlkeler

Tarafsızlık: Sosyal hizmet uzmanı, tarafların hiçbirine ayrıcalık tanımaz; yalnızca bilimsel ve kanıta dayalı gözlemlerini rapora yansıtır.

Adalet ve eşitlik: Tüm bireyler, çocuk, kadın, engelli veya göçmen ayrımı yapılmaksızın eşit değerlendirilir.

Çocuğun üstün yararı: Çocuklarla ilgili raporlamalarda temel etik ilke, her zaman çocuğun korunması, eğitimi ve gelişimi olmalıdır.

Zarar vermeme (non-maleficence): Rapor sürecinde bireyin tekrar travmatize edilmemesi için özen gösterilir.

Saygı ve insan onuru: Kişinin onurunu zedeleyecek, damgalayıcı veya küçültücü ifadelerden kesinlikle kaçınılır.

Doğruluk ve şeffaflık: Rapor, elde edilen verilerin gerçeğe uygun biçimde sunulması ve sınırlılıkların dürüstçe belirtilmesiyle hazırlanır.

3) Gizlilik İlkesi

Kişisel verilerin korunması: Görüşme notları, rapor metni ve kişisel bilgiler yalnızca adli sürecin gerektirdiği ölçüde paylaşılır.

Mahremiyetin korunması: Özellikle cinsel istismar, aile içi şiddet ve çocuk dosyalarında kişisel bilgiler gizli tutulur.

KVKK (6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu): Raporda paylaşılan tüm bilgiler, yalnızca amaçla sınırlı ve gerekli olduğu kadar kullanılır.

Yetkili makamlarla paylaşım: Toplanan bilgiler yalnızca mahkeme, savcılık veya ilgili kamu kurumlarıyla paylaşılabilir.

Anonimleştirme: Gerektiğinde isim, adres gibi kişisel bilgilerin yerine kodlama veya genel tanımlamalar yapılır.

Gizliliğin sınırları: Bireyin kendisine ya da başkasına ciddi zarar verme riski varsa, gizlilik ilkesi sınırlanabilir ve bu durum raporda gerekçesiyle birlikte belirtilir.

4) Rapor Yazımında Etik ve Gizlilik Uygulamaları

Dil kullanımı: Yargılayıcı, etiketleyici veya küçümseyici ifadelerden kaçınılır.

Veri sunumu: Doğrudan alıntılar yapılırken kişinin kimliğini açığa çıkaracak bilgiler gizlenir.

Kaynakların belirtilmesi: Raporun hangi bilgiye dayanılarak yazıldığı açıkça belirtilir; doğrulanamayan bilgiler "iddia edildi" veya "ifade edildi" şeklinde aktarılır.

Görüşme koşulları: Bireylerle yapılan görüşmeler mahremiyete uygun mekânlarda gerçekleştirilir.

Bilgilendirilmiş onam: Görüşme öncesinde kişiye raporun amacı, kullanılacağı yer ve gizlilik sınırları anlatılır.

Objektiflik: Uzmanın kendi değer yargılarını rapora yansıtması esastır.

5) Çocuklarla Çalışırken Özel Etik Duyarlılıklar

- Çocuğun görüşünü ifade etme hakkı gözetilmeli, ancak bu süreçte çocuğun psikolojik bütünlüğü korunmalıdır.
- Çocuğun ifadeleri yalnızca onun anlayabileceği, basit ve güven verici bir dille alınmalıdır.
- Çocuk, tekrar tekrar ifade vermeye zorlanmamalı; mümkünse tek görüşmede kapsamlı bilgi alınmalıdır.
- Çocuğun mahremiyetini ihlal edecek ayrıntılar rapora doğrudan yazılmamalı, gerekiyorsa üst kurumlara gizlilik dereceli olarak iletilmelidir.

Ulusal ve Uluslararası Standartlar Çerçevesinde Raporlamada Profesyonel Yaklaşım

1) Kavramsal Çerçeve

- Adli sosyal inceleme raporlarının güvenilirliği ve geçerliliği, yalnızca bireysel deneyim ve gözlemlere değil, ulusal mevzuata ve uluslararası standartlara uygun bir profesyonel çerçevede hazırlanmasına bağlıdır.
- Profesyonel yaklaşım, raporun bilimsel, etik, tarafsız, ölçülebilir ve denetlenebilir olmasını; ayrıca bireyin haklarını ve insan onurunu koruyacak şekilde yazılmasını gerektirir.
- Bu yaklaşım, sosyal hizmet uzmanlarının hem mesleki etik ilkelerine hem de hukuki düzenlemelere uyum göstermesini zorunlu kılar.

2) Ulusal Standartlar

a) Mevzuat

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu: Çocuklara ilişkin koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınmasında sosyal inceleme raporunu zorunlu kılar.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK): Hakimlerin uzmanlık gerektiren konularda bilirkişi raporu talep edebilmesini düzenler.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu: Şiddet mağdurları için raporların koruma tedbirlerine gerekçe oluşturmalarını sağlar.

6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu: Bilirkişilik süreçlerinde tarafsızlık, uzmanlık ve etik sorumlulukları belirler.

6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK): Raporlarda kişisel verilerin yalnızca amaçla sınırlı olarak kullanılmasını zorunlu kılar.

b) Kurumsal Düzenlemeler

Adalet Bakanlığı Mağdur Hakları Daire Başkanlığı: Mağdur hakları çerçevesinde raporların hazırlanmasında yol gösterici standartlar belirler.

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM): Çocuk mağdurlar için raporların tek seferde ve uzman desteğiyle hazırlanmasını sağlayan özel yapı.

Sosyal Hizmet Merkezleri ve ŞÖNİM'ler: Raporların aile danışmanlığı, sosyal yardım ve psikososyal destek süreçleriyle entegrasyonunu sağlar.

3) Uluslararası Standartlar

a) BM Belgeleri

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC): Çocuğun üstün yararı ilkesinin raporlamada merkeze alınmasını öngörür.

BM Engelli Hakları Sözleşmesi (CRPD): Engelli bireylerle ilgili raporlarda makul düzenleme ve erişilebilirlik şartlarını düzenler.

BM Mağdur Hakları Bildirgesi (1985): Mağdurların güvenlik, tazminat ve adalete erişim haklarını garanti eder.

b) Çocuk Adaletine İlişkin Standartlar

Pekin Kuralları (1985): Çocuk suçlularla ilgili raporlamada rehabilitasyon ve eğitim önceliğini vurgular.

Havana Kuralları (1990): Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocuklar için sosyal inceleme raporlarının önemi belirtir.

Riyad İlkeleri (1990): Çocuk suçluluğunun önlenmesinde sosyal bağlamın analiz edilmesini tavsiye eder.

c) İnsan Hakları Çerçevesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS): Adil yargılanma ve özel hayatın gizliliği hakkını garanti eder.

CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi): Kadın mağdurlar için ayrımcılığın önlenmesini ve güçlendirmeyi vurgular.

Nelson Mandela Kuralları (2015): Ceza infaz kurumlarında tutulan bireylerle ilgili raporlamada insani standartların gözetilmesini öngörür.

4) Profesyonel Yaklaşımın Temel İlkeleri

Bilimsellik: Rapor, bilimsel yöntemlerle toplanan veriler üzerine kurulmalı; gözlem ve değerlendirmeler kanıta dayalı olmalıdır.

Objektiflik: Uzmanın kişisel değer yargıları rapora yansıtılmamalıdır.

Etik uygunluk: İnsan haklarına, mesleki etik kurallara ve gizlilik ilkesine bağlı kalınmalıdır.

Şeffaflık: Raporun sınırlılıkları açıkça belirtilmelidir (örneğin, görüşme yapılamayan aile üyeleri).

Uygulanabilirlik: Öneriler, somut ve uygulanabilir olmalı, ilgili kurumlar ve süreler belirtilmelidir.

Hak temelli bakış: Çocuk, kadın, engelli ve diğer risk gruplarının haklarının görünür kılınması.

Kültürel duyarlılık: Göçmen ve mülteci bireylerde kültürel ve dilsel farklılıkların rapora yansıtılması.

5) Sosyal Hizmet Uzmanının Sorumlulukları

Ulusal mevzuata hâkim olmak: Hazırladığı raporun hukuki geçerliliğini sağlamak.

Uluslararası standartları bilmek: Çocuk, kadın, engelli ve mağdur haklarına ilişkin küresel normları rapor diline yansıtmak.

Hak savunuculuğu: Mağdurun sesi olabilmek, hak kayıplarını görünür kılmak.

Erişilebilir dil kullanmak: Hakim, savcı ve tarafların rahatça anlayabileceği bir dil ile yazmak.

İzleme ve geri bildirim: Mahkeme kararlarının uygulanmasını takip etmek ve gerekirse ek rapor sunmak.